

LUND UNIVERSITY

Där drömmar möter marknaden

En kulturanalys av idéer om hur landsbygden skall leva

Cecilia Lindholm

2020-06-17

Master of Applied Cultural Analysis
Department of Arts and Cultural Sciences
TKAM02 - Spring 2020

Supervisor
Lars-Eric Jönsson

Cecilia Lindholm

Abstract

In this thesis I am approaching the idea and political ambition of making the Swedish rural areas come alive. By having the public sector aid small businesses to start up, develop and grow, the idea is to create attraction to rural places. The political rhetorics about Swedish rurality is, and has been for a long time, that the rural needs to be repopulated; and initiatives are taken on a political level to do so. Still the process in different rural areas appear very slow, stagnant or reversed. By performing cultural analysis on ethnographic material gathered on site in a rural part of southern Sweden, insight is offered about its possibilities. What appears is that, while the dream of living rural and managing your own time as a business owner is appreciated as a common dream to have, the rural market is experienced as tougher than the urban by many who move there. Those entrepreneurs who are locally born and raised, appear to have a more realistic approach to their entrepreneurship, while the immigrated entrepreneurs describe the idea of rural entrepreneurship as something done for the sake of achieving personal happiness and to escape the risk of an undignified future. The disclosure of what the rural is believed to be, as seen from different viewpoints, opens up to questions about what type of knowledge is situated and produced in the rural place, and of how such knowledge can be highlighted in order to better the prospects for the rural future.

Keywords: rural development; place; knowledge; identity; entrepreneurship; migration.

Cecilia Lindholm

Abstract

Denna uppsats handlar om den politiska idén och ambitionen om att få den svenska landsbygden att leva och växa, genom att hjälpa mindre företag där att utvecklas. Den politiska retoriken om svensk landsbygd, har under lång tid handlat om att få avfolkningen att avstanna och vända. Ändå upplever de svenska landsbygdskommunerna fortfarande avfolkning eller mycket låg tillväxt. Genom kulturanalys av småföretagares idéer och upplevelser i en sydsvensk landsbygdsregion, undersöks vilka möjligheter och svårigheter den politiska ambitionen har när den möter verkligheten. Drömmen om ett liv som företagare på landsbygden möter ofta en marknad som upplevs som betydligt tuffare än vad man föreställt sig. De företagare som vuxit upp på landsbygden verkar ha en mer realistisk inställning till vilka svårigheter och möjligheter en företagare på landet kan stöta på, än de inflyttade företagarna som uppger att valet att starta företag på landsbygden ofta är gjort i en strävan efter personlig lycka. Genom att avslöja olika blickar på landsbygd, kan vi ställa ytterligare frågor om vilken kunskap som finns och blir till på landsbygden, samt hur sådan kunskap kan användas för att ge bättre förutsättningar till landsbygdens framtid.

Tack!

Först vill jag tacka alla de personer som varit delaktiga i studien, vilka dock skall förbli anonyma: Tack för att ni öppnat upp era hem, arbetsplatser och tankar för mig. Jag vill också rikta ett stort tack till alla som läst, uppmuntrat och stöttat mig i textarbetet. Först och främst till Lars-Eric Jönsson som handlett. Tack också till Susanne Lundin som läst och gett värdefulla kommentarer. Stort tack ska även mina opponenter ha; Talia Velez och Martina Gnewski, som genom sina engagerade läsningar varit mig till stor hjälp i färdigställandet av texten.

Tack!

Lund, 2020-06-17

Cecilia Lindholm

Innehållsförteckning

Abstract (eng)	i
Abstract (sve)	ii
Tack	iii
Innehållsförteckning	iv
1. Bakgrund	1
1.1 Porträtt av landsbygd.....	2
1.2 Det regionala arbetet för landsbygdsutveckling.....	3
1.3 Syfte och frågor.....	4
1.4 I skrivande stund: Kris och landsbygd.....	4
2. Tidigare forskning	5
2.1 Landsbygdens demografiska och ekonomiska förändringar.....	5
2.2 Föreställningar om landsbygd.....	7
3. Teoretiskt ramverk	8
3.1 Rum, tid och platsers fenomenologi.....	8
3.2 Samhälle och identitet.....	10
4. Metod och material	12
4.1 Metod och reflexivitet.....	12
4.2 Empiriskt material.....	14
5. Etiska överväganden	15
6. Disposition	16
7. Introduktion till analys	17
8. Relativitet – landsbygd I förhållande till stad	17
8.1 Avståndets betydelse.....	17
8.2 Den traumatiserade landsbygden.....	21
8.3 Traktorns symbolik.....	23
8.4 Kapitelsammanfattning.....	24
8.5 Avslutande kommentarer till kapitel 7.1, relaterat till Covid-19.....	25

9. Landsbygden som plats	26
9.1 Där drömmar möter marknaden.....	26
9.2 Digitalisera landsbygden!.....	30
9.3 Goda förhållanden och auktoritet.....	33
9.4 Kapitelsammanfattning.....	34
9.5 Avslutande kommentarer till kapitel 7.2, relaterat till Covid- 19.....	35
10 Landsbygd och tid	36
10.1 Att ge tid - avstånd skapar närhet.....	36
10.2 Modernitetens patologi - idéer om kropp, landsbygd och tradition.....	39
10.3 Kapitelsammanfattning.....	43
10.4 Avslutande kommentarer till kapitel 7.3, relaterat till Covid- 19.....	43
11 Identitetsskapande – vem driver företag på landsbygden?	44
11.1 Platsbundna identiteter.....	44
11.2 Migrerande identiteter.....	47
11.3 Kapitelsammanfattning.....	50
11.4 Avslutande kommentarer till kapitel 7.4, relaterat till Covid- 19.....	51
.12 Sammanfattande diskussion och tillämpbarhet	52
13. Referenser	56
14. Appendix – Översikt informanter	59

1. Bakgrund

I mitten av artonhundratalet levde större delen av den svenska befolkningen på landsbygden. Ett sekel senare dominerade industrialismen Sverige. Demografin hade hunnit skifta så att flertalet invånare numera bodde och arbetade i städer och tätorter. Genom en kommunsammanslagning 1974, blev städerna centrum för kommunerna, och därmed även för det politiska livet (Landsbygdskommittén, 2006). Avfolkningen av landsbygden pågår fortfarande i flera svenska kommuner, samtidigt som storstadsområdena fortsätter att växa. I början av 2020, publicerades ett betänkande av den parlamentariskt tillsatta *Kommunkommittén*. Utredningen konstaterade att de 29 minsta svenska kommunerna upplever en betydande befolkningsminskning, samtidigt som befolkningen i de cirka 90 största kommunerna ökar kraftigt. Däremellan finns ett spektrum av kommuner med svag befolkningsökning. Denna utveckling förväntas fortsätta även i framtiden (Kommunkommittén, 2020).

I ett pressmeddelande 2019 uttalade Sveriges landsbygdsminister att regeringen nu gav: ”flera skarpa uppdrag i regleringsbrev för myndigheterna. Det är av stor vikt att landsbygden är en fortsatt prioritet för alla myndigheters arbete. Hela Sverige måste växa [...]” (Näringsdepartementet, 2019). Idén om att hela Sverige skall växa har funnits under lång tid. En organisation som arbetar för ändamålet är *Hela Sverige Skall Leva* (HSSL). De mottar årliga bidrag från svenska staten, och har som generellt mål att människor i Sverige skall kunna leva och arbeta i hela landet, utan att behöva kompromissa med levnadsstandarden (Nilsson, 2018, s. 40). Idén ifrågasätts av nationalekonomen Charlotta Mellander: ”Idag vore det politiskt självmord att säga att hela Sverige inte ska leva eftersom man har sagt det så länge. [...] Budgetmässigt kommer inte hela Sverige leva för det skulle kosta ofantligt mycket [...]” (Wallström, 2018). Det finns alltså röster som menar att landsbygdspolitiken som förs i dag, enbart är retorisk. Enligt Charlotta Mellander är idén att få hela Sverige att leva och växa, en omöjlig uppgift i praktiken. Frågan om jämlikhet mellan platser är till stor del ekonomisk, men den beskrivs också som starkt relaterad till platsers strukturella förhållanden och förutsättningar: Enligt HSSL, har ojämlikheter mellan land och stad att göra med ”den urbana normen” (*Hela Sverige skall leva*, u.å., s. 7). HSSL menar att då staden betraktas som norm, blir landsbygden automatiskt avvikande.

Landsbygdskommunerna verkar kämpa med tillräcklig kompetensförsörjning. Som lösning på de svårigheter glesbefolkade kommuner klassade som ”avlägsna” eller ”mycket avlägsna” sägs uppleva, föreslår *Kommunkommittén* att regeringen bör ”utreda möjligheten

att minska studieskulder som administreras av Centrala Studiestödsnämnden (CSN) och som avser studier som ingår i en utfärdad akademisk examen” (Kommunkommittén, 2020, s. 656). Syftet med att definiera landsbygder efter hur *avlägset* de ligger, är att kunna överblicka möjligheter till arbetspendling (2020). En årlig avskrivning på max 30 000 kronor föreslås, vilket skall gälla nödvändig kompetens till såväl privat som offentlig sektor (privat sektor skall omfattas eftersom det bedöms kunna underlätta för en respektive att flytta med) (2020). Utredningen understryker att förslaget endast bör omfatta personer som bosätter sig i samma kommun som arbetsplatsen, och som har studieskulder för högskolestudier. Dessa studier bör alltså, enligt Kommunkommittén, ingå i en akademisk examen. Hur svårigheterna med att befolka landsbygden skall överkommas, är alltså en fråga som under lång tid har drivits politiskt. Hur landsbygden uppfattas och tolkas i det offentliga är en fråga som kan tänkas relatera till problemet. Därför följer nedan en kort redogörelse för hur landsbygden porträtteras i det offentliga.

1.1 Porträtt av landsbygd

Det dokumentära teveprogrammet *Mandelmanns gård* har sänts i svensk teve sedan 2017 (Tv4Play, 2020). Mandelmanns är ett par i övre medelåldern som verkar sprudla av energi och som bytt storstadslivet mot ett självförsörjande, ekologiskt liv på landet. I programmet får tevepubliken följa familjen, som bland annat odlar sin egen mat och håller djur. Idyllen de representerar ger en tydlig kontrast till den landsbygd och de bönder som annars befolkar landsbygden; de som vuxit upp där. I en artikel publicerad på *Svt nyheter* med rubriken “Ny forskning: Begåvningsflykt dränerar landsbygden” förklarar en professor i analytisk sociologi att: ”De som flyttar från mindre till större orter tenderar att ha nästan två års längre genomsnittsutbildning än de som stannar kvar, men också att de har betydligt högre kognitiv förmåga, eller nästan en enhet högre IQ, mätt på en 9-gradig skala. Så att det är ganska stor skillnad” (Widell & Holmqvist, 2019). Forskningen blir visserligen bemött av skepsis hos en landsbygdsbo i artikeln: ”Det finns avancerade jobb på landet. Ta en bonde, till exempel. Han måste ju kunna allt, säger Linnea Svensson från Valdemarsvik.” Utrymmet i artikeln är i huvudsak ägnad åt den nya forskningen. Lantbrukaren som vuxit upp på gården försvaras kortfattat av en annan landsbygdsbo, medan den som flyttar till storstaden blir bekräftad av en professor i sociologi, och skänks därmed ett implicit mervärde. Artikelns innehåll rimmar väl med hur uttryck som ”bönder” och ”lantisar” länge använts allmänt som nedsättande ord.

Varför landsbygden ofta tolkas negativt idag, kan förklaras kulturhistoriskt genom att beskriva hur dikotomierna stad – land, centrum – periferi, kunskap – okunskap och artighet – vulgäritet, uppstod som en konsekvens av hur den, under sent 1700-tal framväxande europeiska borgerliga medelklassen, ville ta avstånd från bönderna. På så vis gjorde borgerskapet anspråk på tolkningen av världen och kunskapen därom (Siddle, 1992).

1.2 Det regionala arbetet för landsbygdsutveckling

Under hösten 2019 bedrev jag en studie för en projektfinansierad verksamhet (PFV) i södra Sverige, som startats i avsikt att stötta landsbygdens företagare i utvecklingen av nya idéer. Enligt representanter för PFV (vilket i nuläget är ett samarbete mellan fyra kommuner), hade regionens företagare svårigheter med att förverkliga och utveckla innovationer och idéer till företagande. PFV säger sig utgå från en modell där *näringslivet blir det som skall göra landsbygden till en attraktiv plats* att flytta till och arbeta från. Idén är alltså att stimulera näringslivet för att skapa arbetstillfällen och tillväxt. I ett informationshäfte från PFV kan vi läsa att ”Näringslivet på landsbygden kan vara den motor och drivande part som behövs för att säkra tillväxten i kommunerna” (Innovationscenter för landsbygden, u. å., s. 11). Sveriges landsbygd lider, liksom landsbygden i många europeiska länder, av en åldrande och minskande befolkning i kombination med en minskad efterfrågan på arbetskraft. Många landsbygdskommuners ekonomi har därav påverkats negativt (Hedlund, 2017; Bjerke & Mellander, 2017). I den region jag gjort det aktuella fältarbetet, noterades våren 2019, 0,6 % befolkningsökning (Sparbanken Skåne, 2019). Kommunerna i regionen tillhör inte de 29 ovan nämnda svenska kommuner som lider av allvarlig avfolkning. Detta kan möjligtvis ha sin förklaring i att regionen ligger relativt nära större städer med gott om både utbildningstillfällen och arbetsgivare. Städerna kan nås med buss- och/eller tågförbindelser från regionens huvudorter. Dock har det påpekats av näringslivschefer i regionen att bättre infrastruktur måste till för att säkra en rörlig arbetsmarknad, och att svårigheter med kompetensförsörjning till deras kommuner är ett stort problem (Sparbanken Skåne, 2019, s. 36). Även en landsbygd med relativt goda pendlingsmöjligheter menar alltså att ännu bättre infrastruktur är nödvändig för att ge människor goda förutsättningar till att bo och arbeta även utanför städerna. Det verkar alltså inte spela någon större roll om vi talar om norra Sveriges glesbygd, eller södra Sveriges landsbygd, eftersom problemen är likartade oavsett hur vi definierar platser utanför städerna.

Utifrån denna bakgrund och dessa inledande förståelser av landsbygd i det politiska, ekonomiska och offentliga rummet, skall jag formulera det syfte och de frågor som jag i den förestående analysen har för avsikt att besvara.

1.3 Syfte och frågor:

Det övergripande syftet med uppsatsen är att förstå förutsättningarna för småföretagare att driva vinstgenererande verksamhet på landsbygden. Målsättningen är att erbjuda beslutsfattande organ som sysslar med landsbygdsfrågor, underlag till att bättre förmå fatta beslut rörande hållbarhet (ekologisk, ekonomisk och social), tillgänglighet och stöd till landsbygden och dess företagare.

Syftet skall uppfyllas genom att svara på följande frågor:

1. Vilka *gränser* befäster landsbygden som plats, samt var och hur produceras dessa?
Vilken påverkan har sådana gränser på landsbygden och dess småföretagare?
2. Hur kan landsbygdens förhållanden till tid användas för att belysa landsbygdens problem och möjligheter avseende platsen som säte för företagande och verksamhetsutövning? Hur kan människors tolkningar av olika temporala begrepp användas till att förstå landsbygden som plats och marknad?
3. Hur förstår landsbygdens företagare sig själv som landsbygdsbo och entreprenör, samt hur förhåller sig denna jag-bild till sin direkta och indirekta omvärld?

1.4 I skrivande stund: Kris och landsbygd

Fältarbetet utfördes före den viruspandemi som bröt ut i Wuhan i Kina under slutet av 2019 och som sedan spridits över världen. I skrivande stund är samhällen i stora delar av Europa och världen nedstängda och satta i karantän. Sveriges linje har varit mjukare, men landet är starkt påverkat. En effekt av den plötsliga nedstängningen av samhällen, är att ekonomiskt och medialt fokus flyttats till yrken och funktioner som ofta tas för givet. Lågstatusyrken som till exempel vårdpersonal, förare av kollektiva transportmedel, städare och (med fokus på landsbygden) lantbrukare, har blivit mer synliga som samhällsbärande i ljuset av krisen. Världsekonomin har till stora delar stängts ner, och medborgare har blivit ombedda att sätta kollektiva behov framför individuella önskemål. De potentiella, långsiktiga effekterna skall jag inte spekulera i; men pandemins omedelbara effekter kommer kort att kommenteras i anslutning till de ämnen som skall behandlas i min analys

2. Tidigare forskning

Jag vill placera min studie tillsammans med den forskning som undersökt den svenska landsbygdens demografiska och ekonomiska förändringar och problematik, samt med den forskning som behandlar föreställningar om landsbygden. Mitt bidrag till forskningen vill jag föreslå som en fördjupning och breddning av förståelsen för de kulturellt betingade förhållanden som finns till den svenska landsbygden som plats för företagande, och hur dessa tar sig uttryck i verkligheten.

2.1 Landsbygdens demografiska och ekonomiska förändringar

En historisk undersökning av landsbygd och migration har gjorts av etnologen Håkan Berglund-Lake (2001). I *Livet äger rum* ger han en bild av hur män, ofta tillsammans med sina familjer, i slutet av 1800-talet lämnade sina hem i andra delar av Sverige för att arbeta vid de norrländska sågverken. Berglund-Lake kommer till slutsatsen att de människor som gjorde denna migration, under samma tid som många svenskar emigrerade till Amerika, ofta gjorde det som ett upplevt tvång då försörjningen i hembygden var alltför svår. Vidare menar författaren att uppbrottet med den gamla platsen och ankomsten till den nya anställningen vid sågverket, innebar att migranten plötsligt blev värderad utefter sina egenskaper och sin arbetsförmåga, snarare än sitt släktskap. Som en effekt av förflyttningen kan en mer individualistisk hållning avläsas, då migrationen innebar att jagets och familjens identitet hade möjlighet att tvättas ren från den plats man levt på i generationer (2001). Berglund Lake beskriver en migration mellan landsbygder, som kom till följd av hur svåra omständigheter på sin tid framtvingade förflyttningen.

Geografen Martin Hedlund (2017) undersöker i sin avhandling *Growth and decline in rural Sweden- Geographical distribution of employment and population 1960-2010*, förändringar i geografisk fördelning av anställning och befolkning på svensk landsbygd under femtio år i närliggande historia. Hans avsikt är att beskriva hur förändringar av Sveriges landsbygd är kopplade till andra historiska, samhälleliga förändringar. Hedlund tar upp vad han kallar ”the discourse of post-productivism” (Hedlund, 2017, s. 2), för att peka på samtida förändringar där landsbygdens näringar alltmer verkar skifta från de ekonomiska sektorer som handlar med jordbruk och naturtillgångar, mot dem som handlar med service, och då främst turism (2017, s. 2). Vidare behandlas lönsamhet som avgörande för var investerare placerar sitt kapital och att den geografiska arbetsfördelningen (”The spatial division of labour”) (Hedlund, 2017, s. 8), på så vis blir beroende av var det anses mest lönsamt att investera. Hedlund

använder sig också av konceptet investeringsskikt ("Layers of investment") (Hedlund, 2017, s. 8), vilket innebär att kapitalinvesteringar gjorda över tid utgör *ekonomiska skikt* i samhället. Hedlund jämför en storstad där skikten är många, och platsen inte berörs nämnvärt om ett investeringsskikt plötsligt minskar eller försvinner. I staden finns nämligen oftast andra investeringsskikt som kan absorbera den arbetskraft som frigörs. Därmed har staden en mindre demografisk känslighet än ett landsbygdssamhälle som ofta bara är uppbyggt av ett eller ett par skikt (2017). En sådan känslighet beskrivs i etnologen Paul Agnidakis (2013) studie av hur invånare upplever platser i förändring. Han redogör för hur den lågkonjunktur som drabbade västvärlden i mitten på 1970-talet förändrade många svenska landsbygdssamhällen. Som en effekt bygger idag "ett industriföretags överlevnad till stor del på dess förmåga till flexibilitet, som ofta tar ringa hänsyn till enskilda samhällens begränsningar och dess invånares sysselsättningsbehov" (Agnidakis, 2013, s. 10). Agnidakis beskriver även här hur globaliseringen påverkat mindre landsbygdssamhällen, då fabriker flyttar utomlands för att nå högre lönsamhet.

Nationalekonomerna Lina Bjerke och Charlotta Mellander (2017) har undersökt hur unga människor i Sverige väljer att bosätta sig efter sin studietid vid universitet och högskolor. Deras fynd visar att de allra flesta väljer att stanna i städerna efter examen, oavsett om man ursprungligen kommer från stad eller landsbygd. Den största anledningen att flytta till landsbygd efter studierna, verkade enligt författarna bero på huruvida man senare bildade familj. Nyblivna barnfamiljer flyttade dock ofta vidare efter några år och författarna spekulerar i om det kan bero på landsbygdens brist på social service (Bjerke & Mellander, 2017).

Etnologen Anette Forsberg (2010) behandlar i sin avhandling *Kamp för bygden*, hur ett lokalt engagemang i landsbygdsutveckling upplevs och kommer till uttryck bland landsbygdsbefolkningen i norra Sverige. Forsberg förstår engagemanget i det lokala som en kamp mot bilden av att landsbygden är på väg att försvinna. Hon skriver att hon under sitt fältarbete fått syn på sätt att leva sitt liv och ordna sin vardag som inte nödvändigtvis stämmer överens med de rådande politiska och ekonomiska system som fokuserar på "tillväxt" (Forsberg, 2010, s. 23), vilka hon menar bidrar till landsbygdens avfolkning. Min uppsats tangerar ofta dessa verk, men ställer ämnena i relation till företagande och idéer om *vad landsbygd är*. Därför vill jag förhålla mig också till forskning som behandlar just föreställningar om landsbygden.

2.2 Föreställningar om landsbygd

Etnologen Elisabeth Wollin Elhoar (2014) beskriver hur den postmoderna och nyliberala världsbilden, där rörlighet och frihet anses vara dygder, får den mer långsamma landsbygden att ta roll som en plats som faller lite efter. Hon skriver att ”landsbygden illustrerar ett traditionellt leverne där takten är långsammare, rörligheten mindre, marknader, människor och varor färre och lite längre bort, och där relationer och värden kännetecknas av stabilitet och gemenskap” (Wollin Elhoar, 2014, s. 14). Ord som just *traditionellt* och *lokalt* laddas med mening som tar sig uttryck även i försöken till politisk påverkan. Detta påvisar etnologen Bo Nilsson (2018), i en studie av hur just “det lokala produceras” (Nilsson, 2018, s. 42). Genom att analysera det material som publicerats på riksorganisationen *Hela Sverige Skall Levas* hemsida undersöker Nilsson “det lokala” som *tom signifierare* (empty signifier), som av organisationen laddas med olika meningar i olika sammanhang. Nilsson menar att organisationen därigenom producerar en fantasi av landsbygden som idyllisk, som bärare av traditionell kunskap och som en förutsättning för den hållbara framtiden (2018).

Sociologen Erika Andersson Cederholm och etnologen Carina Sjöholm (2014) har bidragit med kunskap om drömmen att starta egen verksamhet på landet som ett medvetet livsstilsval (2014). Fokus ligger här på de företagare som ägnar sig åt turism och besöksnäring, samt den marknad som ligger mellan den personliga- och den säljbara sfären.

3. Teoretiskt ramverk

De teorier som presenteras i detta avsnitt utgör det huvudsakliga ramverket för analysen. De är valda med hänsyn till de ämnen som forskningsfrågorna under punkt 1.2 avser behandla. Jag har valt fyra författares respektive teorier och koncept rörande tid och rum, plats, samhälle, och identitet. Bland teoretikerna återfinns två kulturgeografer (Harvey och Relph), en sociolog (Bauman), samt en socialantropolog (Hylland Eriksen). Avsikten med ett så pass brett ramverk är först och främst att besvara forskningsfrågorna med stöd i relevanta teorier och koncept, men även att visa på samband och påverkan mellan abstrakta lager av samtida fenomen som tar sig uttryck på landsbygden och hos dess företagare. Idén är vidare att kunna ge en fördjupad förståelse till samtida diskurser om landsbygd och hur dessa relaterar till påvisade fenomen.

3.1 Rum, tid och platsers fenomenologi

I analysen har jag valt att till stor del utgå ifrån David Harveys (2011) förståelser av olika förhållanden mellan tid och rum. Harvey presenterar rummet utifrån två dimensioner som utgörs av tre olika tidsrumsliga begrepp vardera. I den första dimensionen finner vi det absoluta, det relativa och det relationella rummet. Det absoluta rummet beskriver Harvey som det orörliga och mätbara rummet där tingen, och förhållandet mellan dem, tydligt går att urskilja och avskilja från varandra. Tiden påverkar inte det absoluta rummet, vars lagar är fasta och bestämbara. Det absoluta är ett rum där föremål och enheter blir tydligt urskiljbara från varandra, och enkla att ställa i fasta och mätbara relationer som inte förändras över tid. Harvey understryker att detta rum är samhällsligt ”ett utestängande rum” (Harvey, 2011, s. 23) som inkapslar makt hos vissa storheter. Som exempel på en sådan, tar Harvey upp staten som en ordnad storhet med bestämda förhållanden.

Det relativa rummet utgår ifrån subjektet, där både mentala och fysiska förhållanden skapar nya kartor som kan sägas överlappa varandra, vilket gör rummet svårare att mäta och bestämma. Harvey beskriver det som ”*processens* och ”*rörelsens* rum” (Harvey, 2011, s. 24). Det relativa rummet kan inte förstås oberoende av tid: En backe kan exempelvis mätas olika beroende på utgångsläge. Cyklisten på toppen av backen har en närmare, lättare och snabbare väg ner, än vad cyklisten vid botten har upp. För den moderna bilisten spelar utgångsläget mindre roll avseende tid och fysisk ansträngning. Tidens och rummets samverkan och påverkan på varandra här, kallar Harvey för ”relativt tidrum” (Harvey, 2011, s. 24). Olika metoder måste användas för att kunna mäta olika fenomen. Det absoluta rummets kliniska mätbarhet måste alltså överges där värderingar och ideologi tar plats genom hur subjekt och perspektiv

diskriminerar och hierarkiserar olika tidrums mätbarhet och utfall. Dessa pågående processer får konsekvenser i verkligheten genom hur de kollektivt läses, förstås och värderas. Dessa krafter återkommer hos det relationella tidrummet där de ”skapar sin egen tid och sitt eget rum” (Harvey, 2011, s. 26). Här sammansmälter tid och rum i ett flödesfält ”som småningom antar [...] ’en händelse’ eller ’en permanens.’ I detta flödesfält integreras det förflutna, samtiden och till och med framtiden” (Harvey, 2011, s. 28). Subjektet är inte avskilt i sitt själsliv, utan beblandat med andra subjekt. Människans drömmar och minnen skapas och påverkas av tidrummet, och idéer påverkar och ger upphov till vad som materialiseras där (2011). Jag förstår det som att förhållandet mellan det inre och det yttre därför kan betraktas som en konsekvens av individers kollektiva själsliv genom rum och tid, vilka materialiserar sig som ting, fenomen och värderingar.

I den andra dimensionen finner vi vad Henri Lefebvre hänvisade till som den ”konceptuella triad” som han byggde sina teorier kring rummet utifrån (Lefebvre, 1991, s. 33). Denna dimension utgörs av ”’det fysiska rummet’ (rummet sådant det förnims med våra sinnen), ’rummets representation’ (det föreställda rummet) och ’representationernas rum’ (det levda rummet)” (Harvey, 2011, s. 35 f). Det fysiska rummet är *rummet som vi upplever det genom våra sinnen*; alltså den materiella värld vi interagerar med genom våra kroppar. Det föreställda rummet är rummet så som vi återger och kommunicerar det förnimbara genom ”abstrakta symboler” (Harvey, 2011, s. 35). Representationernas rum, eller det levda rummet, är det rum som blir till genom det sätt vi lever på genom kropp, känsla och tanke. Harvey menar att alla dessa begrepp beskriver aspekter av vad *rummet* är, och att begreppen måste ”hållas i dialektisk spänning” (Harvey, 2011, s. 22), alltså samtala argumenterande med varandra, för att vi ska kunna hålla oss medvetna om hur vi förstår vår omvärld.

I *Place and placelessness* beskriver Edward Relph (1976) människans erfarenheter av världen, som geografins fenomenologiska grundförutsättning. Relph behandlar vår upplevelse av plats i vardagen genom att förklara den som en ”klärobskyr” (Relph, 1976, s. 29), av det yttre, det inre och det performativa. Platser blir enligt honom till både utifrån och inifrån genom våra upplevelser av, och känslor för, en plats. Enligt Relph utgör landskapet platsens ande, som det visuella som avtecknar sig framför oss. Alla upplevelser av plats kan dock inte förstås som upplevelser av landskap. Han menar att förändringar hos jaget även kan förändra upplevelsen av en plats; exempelvis när vi återvänder hem efter en lång resa: När vi lämnat en plats och för en tid kapat banden till den, hamnar vi vid återvändandet mer vid sidan om en plats än i den. Detta har konsekvenser för hur vi upplever platsens betydelse (Relph, 1976). Den inre bilden av en plats och den yttre platsens förhållanden kan påverkas av exempelvis tid, där *jaget* blir

den plats där förändringarna sker. Att länge stanna på en plats, menar Relph kan ge en upplevelse av att den egna platsen förblir densamma, medan världen omkring förändras (Relph, 1976). Han menar att platser hålls vid liv genom *göranden*: ”[But] almost any form of repetitive tradition reestablishes place and expresses its stability and continuity - even in times of violent change” (Relph, 1976, s. 32). Det är alltså människans varande och handlande som engagerad i och på en plats, som skapar och återskapar den.

3.2 Samhälle och identitet

Zygmunt Bauman förklarar i sin bok *Det individualiserade samhället* (2002) samtidens intresse för identitet som någonting som säger mer om världen än objektet för intresset (identiteten för sig). Han utvecklar hur synen på människan och hennes liv, sedan modernitetens början förändrades. Från att ha betraktats som en varelse med en given natur, och en naturligt tillkommande livsprocess, blev livet till en uppgift:

[...] och en uppgift som varje man och kvinna inte hade annat val än att ta itu med och utföra efter bästa förmåga. »Predestination» ersattes av »livsprojekt», »öde» med »kallelse» - och en »mänsklig natur» till vilken man var född ersattes med en »identitet» som man måste såga till och göra användbar. (Bauman, 2002, s. 174).

Bauman beskriver hur upplysningstidens filosofer förklarade människan som en varelse med möjligheten att förvandla och skapa sig själv. Nyheten var avsedd att bringa en ny ordning. Idéerna om hur denna ordning skulle uppnås skilde sig åt mellan tänkarna. Enligt Kant hade människan möjlighet att uppnå sin frihet genom förnuftet, medan Rousseau tänkte sig frihet som någonting som kunde behöva påtvingas människan av upplysta härskare. Utifrån redogörelsen för dessa idéer om hur den fria människan skulle skapas, förklarar Bauman att: ”Idén om mänsklig självkonstituering och självhävdelse bar så att säga på demokratins frön blandade med totalitarismens sporer” (Bauman, 2002, s. 175). På så vis menar han att identitet skapas som ett socialt påtvingat ansvar hos individen.

I samma bok diskuterar Bauman kulturens uppgift som vad som bringar ordning ur kaos. Detta åstadkommer människan genom ”*differentiering*” (Bauman, 2002, s. 44), vilket han förklarar som diskriminering och hierarkisering av omvärlden enligt mönster som gör den mer förutsägbar; *att ordna världen* förklaras av Bauman som ett sätt att generera känslan av trygghet.

Thomas Hylland Eriksen redogör i boken *Rötter och fötter* (2004) för hur minne och görandet av historier och historia skapar och påverkar den sociala identiteten. Historien beskriver Hylland Eriksen som viktig då den ”gör nutiden begriplig, samtidigt som den gör det möjligt att föreställa sig bestämda framtider” (Hylland Eriksen, 2004, s. 111 f). Att få syn på hela sanningen kräver en blick som ser allt från alla vinklar vid ett givet ögonblick. Att forma sig en mer helhetlig bild över varför tingen utvecklats och blivit som de blivit och vart de är på väg menar Hylland Eriksen är svårt för dagens människa som ”lever under ögonblickets tyranni” (Hylland Eriksen, 2004, s. 114). De olika medier dagens människor tar intryck av, beskriver Hylland Eriksen som så många och så snabba att vi uppfattar att världen som vi känner den kan förändras oerhört snabbt. Att världen inte upplevs som beständig i sitt sätt att vara, medför svårigheter att skapa pålitliga förståelser av den och den egna platsen däri. Vidare skriver Hylland Eriksen att ”Populärkulturen dyrkar ögonblickets njutning på bekostnad av allt som kräver långvarig koncentration” (Hylland Eriksen, 2004, s. 114) och förklarar hur dagens människa betraktar det ungdomliga som en norm, eller kanske hellre som ett altare att tillbedja genom våra livsval. När kommersialismen sätter fokus på ungdomen, får det konsekvenser för vår identitet och för hur vi lever våra liv. Särskilt understryker Hylland Eriksen att dagens *vuxna människa*, till följd av det ungdomliga idealet (med innebörden av ungdomars osäkerhet inför sin egen identitet), beter sig mer osäkert och med ett upplevt tvång att ”omskapa sig själva om och om igen, ty ingenting är längre fast” (Hylland Eriksen, 2004, s.115). Att vara *vuxen* definierar Hylland Eriksen som att vara trygg i sig själv och i sin egen identitet och därmed ha ett mindre behov av att konsumera. Härifrån kan vi utläsa hur vår självbild påverkas av vår tid och dess härskande värderingar. Detta styr vår förståelse och uppfattning av oss själva och våra tankar och handlingar i världen.

4. Metod och material

I detta avsnitt redogör jag för de metoder jag använt mig av under fältarbetet. Även hur och varför metoderna har påverkat det empiriska materialet, skall diskuteras. Det empiriska materialet skall också presenteras i sin helhet för att erbjuda transparens till läsningen och förståelsen av analysen.

4.1 Metod och reflexivitet

Fältmaterialet består till största del av intervjuer. Dessa har i huvudsak utförts i eller i anslutning till informantens hem, men har i enstaka fall handlat om telefonintervju eller intervju utförd på annan plats. Intervjuerna har varat mellan trettio minuter och två timmar. De har varit semistrukturerade och utgått ifrån frågor om upplevelser, känslor och tankar kring situationen av att driva företag på landet. En semistrukturerad intervju erbjuder möjligheten att låta informanten utveckla frågor och tankar som kommer upp under intervjuens gång. På så sätt är intervjun inte strängt bunden till en fast frågelista, men inte heller ett fritt samtal, utan hamnar mellan dessa båda kategorier (Davies, 2008).

Utöver intervjuerna, har även tre observationer gjorts. Min arbetsplatshandledare samt personal jag kommit i kontakt med genom PFV, kan sägas ha agerat som gatekeepers (Hammersley & Atkinson, 2007) och gett mig möjlighet att närvara vid annars relativt slutna möten. Jag hade möjlighet att följa med min arbetsplatshandledare på diverse möten rörande kommuners arbete och utveckling, samt EU-fonders tillgänglighet och användbarhet, då hon arbetade specifikt med dessa. Utöver dessa möten gjorde jag observationer under företagsfrukostar på en inkubator i Malmö (MINC), och i en av regionens kommuner.

Jag har också gjort intervjuer med egenföretagare i Malmö och Lund. Dessa har dock en mycket liten plats i det material som skall presenteras i min analys, och gjordes initialt med avsikt att ha någonting att jämföra landsbygdsföretagarnas upplevelser med.

Under fältarbetet upplevde jag viss osäkerhet i fält, då mitt intresse initialt inte berörde landsbygden som sådan, utan snarare idén om platsers potentiella påverkan på handlingsförmåga. Enligt etnologen Angelica Sjöstedt Landén, har den etnografiska forskningen ett förlopp där ”etnografins ständigt nödvändiga otillräcklighet att beskriva ’helheten’ kan bli vad som driver forskningen framåt” (Sjöstedt Landén, 2011, s. 41). Jag tolkar detta som att etnografens intresse inte till fullo kan avgränsas på förhand, utan att fokus snarare leds av intresset i samspel med den omgivning etnografen befinner sig i och breddvid i egenskap av forskare. Det undersökta blir snarare vad som avslöjas och breder ut sig *tillsammans med*

forskaren under arbetets gång. Med detta vill jag påstå att resultatet av min analys varken blir mindre relevant eller mindre intressant vad gäller att förstå landsbygdens förhållanden. Utfallet av forskningen bör snarare betraktas som bestämt av den ofrånkomliga avgränsning varje forskare måste göra, både hos det egna intresset och undersökningens källmaterial. Etnologen Signe Bremer (2011) förklarar sitt material som någonting som inte bör uppfattas som ”olika individers exakta återgivningar av en fix och färdig verklighet” men istället en samling ”versioner av en social verklighet” (Bremer, 2011, s. 195 f). Medvetenhet om dessa förhållanden; min påverkan på materialet, materialet som en samling versioner av en social verklighet, och min behandling av det, bör istället öppna för en diskussion kring de fenomen som hos läsaren eventuellt kan urskiljas i kontexterna och i periferin av det undersökta.

Flera av de informanter som ingår i studien, är kontakter jag fick genom uppdragsgivaren (PFV). Det innebär att intervjuerna inte sällan genomfördes i en kontext där en för informanterna känd tredje part var involverad som huvudsaklig intressent. Trots att de deltagande i studien blev upplysta om att materialet de bidrog med skulle anonymiseras, kan den kontext av en redan etablerad relation mellan informanterna och PFV ha påverkat de förras hållning gentemot mig och studien, och därmed ha påverkat vad man velat delge under intervjuerna (jag använde inte alla kontakter PFV bidrog med, och informerade inte heller PFV om vilka kontakter jag använt, med hänsyn till de medverkandes anonymitet). Det är möjligt att informanterna exempelvis såg intervjutillfället som en möjlighet att göra sig hörd eller påverka politiskt. Likväl kan valet att medverka ha berott på andra faktorer som exempelvis rent intresse eller en vilja att ställa upp och bidra (Bremer, 2011).

Någonting som skulle ha kunnat stärka materialet vore observationer eller medföljande observationer i informanternas vardagliga arbetsliv. Särskilt då jag till stor del avser analysera materialet med stöd i fenomenologisk, och fenomenologiskt tangerande teori, hade medföljande observationer kunnat vara givande (Dalen, 2015). Detta hade jag dock inte rimligtvis alltid haft möjlighet att genomföra, eftersom jag under fältarbetet var begränsad i min mobilitet till att förlita mig på allmänna kommunikationsmedel, och ibland på informanternas välvilja att hämta och lämna mig vid busshållplatser och tågstationer. Det anspråk jag kunde göra på informanternas tid var därför begränsad av hänsyn till både min och deras flexibilitet. Dock vill jag hävda att materialet i sin helhet utgör en fullgod källa till förståelse för vad det kan innebära att driva företag på landsbygd. Materialet berör både känslor, funderingar, föreställningar och upplevelser, samt många av informanternas egna

tolkningar, vilka alla utgör en god grund för analys av ämnet utifrån de forskningsfrågor jag ställt.

4.2 Empiriskt material

Under fältarbetet gjordes sammanlagt tio intervjuer. Dessa består av intervjuer gjorda med landsbygdsföretagare i regionen (sju), företagare i stadsmiljö, alltså utanför regionen (två), samt en bankchef i regionen med kunskap om dess näringsliv och förutsättningar. Antalet informanter begränsades till totalt tio på grund av att det arbete som ligger bakom intervjuer, transkribering, tematisering och analys tar mycket tid i anspråk (Dalen, 2015), och tidsramen för projektet var begränsad till två månader. Alla mina informanter drev verksamheter som handlade om materiell produktion och försäljning. De var alla mindre företagare och hade som mest sex anställda vid ett och samma tillfälle. Vidare fanns idéer om att göra fler intervjuer inför denna uppsats, eftersom det hade varit intressant med material också från verksamheter förlagda på landsbygd som hade mindre anledning att befinna sig just där i avseende produktion eller tjänst. Detta blev dock inte av, mycket till följd av att Covid-19 pandemin bröt ut i samband med att jag påbörjade arbetet.

Urvalet av informanter, är gjort med avsikten att få med företagare från alla de fyra kommuner som deltog i samarbetet PFV. Antalet kvinnliga och manliga landsbygdsföretagare var någorlunda jämnt fördelat med fyra kvinnor och tre män, om än partners av motsatt kön vid något tillfälle deltog.

Alla intervjuer har transkriberats, och identiteten på informanterna har anonymiserats i största möjliga mån. Informanterna presenteras i texten under fingerade namn; deras bakgrunder och verksamheter har dock fått stå i relativt öppen dager för att erbjuda tillräcklig kontext till analysen. Citaten är som regel återgivna för att spegla helheten av det sagda, om än talspråket ofta korrigerats till ett mer läsvänligt språk. Upprepningar har tagits bort där de inte ansetts tydliggöra eller understryka någonting hos det sagda. Parenteser har plockats bort och ersatts med [...] där det inte ansetts förändra innehåll och mening. Där det sagda uppfattats som understruket eller förstärkt av exempelvis tonläge, har det i citaten tydliggjorts med kursiv skrift inom parentes som: (*sänker rösten*).

Jag har ofta låtit mig själv synas i citaten; dels med avsikt att visa på frågans och interaktionens art, dels för att lämna en transparens gentemot min potentiella påverkan på det sagda. Utöver detta vill jag låta min närvaro i såväl citat som övrig text, stå som en påminnelse för läsaren om min roll i förhållande till såväl insamlandet av material, som till presentationen

av det. Där aktuell frågeställning utelämnats ur det presenterade materialet avser jag redogöra för kontexten eller frågeställningen i anknytning till citatet.

5. Etiska överväganden

I kontakten med mina informanter har jag uppgett att deltagandet är frivilligt och att såväl individers namn som särmärkande drag anonymiseras i största möjliga utsträckning. Informanternas, liksom benämnda släktingars och bekantas riktiga namn har bytts ut mot fingerade. Vid ett enstaka tillfälle har också en släktings relation till informanten ändrats där jag ansåg det betydelsefullt för att minska risken för igenkänning. Anonymiseringen av plats har på sina ställen inte kunnat hållas fullt ut, eftersom en del annat material som refererats, inte kan ges full anonymitet. Platsers namn och benämning har dock i texten ersatts med hänvisningar till vad som omtalas inom klammer, som exempelvis [regionen].

I enlighet med de etiska kodexar som Vetenskapsrådet tar upp i publikationen *God forskningssed* (2017), bör individskydds krav alltid ställas i relation till forskningskrav, vilket innebär att individens fulla identitetsskydd i forskningen bör vägas mot forskningens relevans som varande i allmänhetens intresse (Vetenskapsrådet, 2017). Det material som presenteras i analysen är inte av sådan känslig art att frågan om informanternas anonymitet riskerar att bli personligt utlämnande avseende exempelvis de deltagandes sexualitet eller politiska ställningstaganden. Kunskap om landsbygdens förutsättningar för företagare är samtidigt en politisk fråga. Med avsikten att skapa just förståelse för individers situation på landsbygden i förhållande till den politiska styrningens behov av kunskap därom, vill jag hävda att denna uppsats har ett forskningsvärde som stöder att den etiska avvägningen skänker tillräcklig anonymitet för en publicering av det material som jag har valt att presentera i analysen.

I övrigt har jag för avsikt att i denna uppsats presentera, referera och erbjuda transparens till materialet i enlighet med de allmänna regler för forskning som Vetenskapsrådet tar upp som:

- 1) Du ska tala sanning om din forskning.
- 2) Du ska medvetet granska och redovisa utgångspunkterna för dina studier.
- 3) Du ska öppet redovisa metoder och resultat.
- 4) Du ska öppet redovisa kommersiella intressen och andra bindningar.
- 5) Du ska inte stjäla forskningsresultat från andra.
- 6) Du ska hålla god ordning i din forskning, bland annat genom dokumentation och arkivering.
- 7) Du ska sträva efter att bedriva din forskning utan att skada människor, djur

eller miljö. 8) Du ska vara rättvis i din bedömning av andras forskning. (Vetenskapsrådet, 2017, s. 8).

Mitt material kommer att kunna begäras ut digitalt som anonymiserade transkriberingar. Ljudfilerna kommer att raderas efter färdigställandet av uppsatsen. Anteckningar från fältet kommer också att kunna redovisas digitalt.

6. Disposition

De forskningsfrågor som finns formulerade ovan under punkt 1.2, avser jag besvara genom en analys i fyra delar. I den första delen kommer jag att behandla de blickar på landsbygd som informanterna upplever. Här kommer huvudsakligen landsbygdens förhållande till staden att behandlas. I den andra delen kommer landsbygden som levd, upplevd och föreställd plats att utgöra huvudtema. I den tredje delen kommer landsbygdens förståelser av tid och dess förhållande till temporala begrepp att fokuseras. I den fjärde och sista delen intresserar jag mig för hur mina informanter identifierar sig med plats och företagande/entreprenörskap. Avslutningsvis skall fynden diskuteras och återigen relateras till syfte och forskningsfrågor, för att slutligen presenteras i sin tillämpbarhet.

7. Introduktion till analys

I en tid då det läggs politiska förslag som att akademikern skall få studieskulder avskrivna om hen flyttar ut på landet, medan den landsbygdsbo som vuxit upp och stannat kvar där skulle stå utanför sådana privilegier, menar jag att det är uppenbart relevant att ställa frågor om landsbygden som plats. I förestående analys skall alltså landsbygden behandlas från fyra olika perspektiv. Dessa flyter ofrånkomligen in i varandra, varför varken kapitelindelning eller de tillämpade teoretiska perspektiven skall betraktas som absolut avgränsade.

På grund av det rådande världsläget när denna uppsats blir till, skall de frågor som situationen under pandemin väcker, kort diskuteras i slutet av varje kapitel. Den allmänna osäkerhet som samhällets reaktioner genererar ser jag som ett fenomen som kan hjälpa oss att komma närmre landsbygden och de olika värden, värderingar och blickar som hitintills och i ett närvarande nu riktats och riktas hit. Med detta sagt, så är det just olika blickar på landsbygd som skall behandlas i analysens första kapitel.

8. Relativitet – landsbygden sedd i förhållande till staden

Relativitet innebär att någonting inte är absolut giltigt (Svensk ordbok, 2009). Om frågan om vad landsbygden är för plats är beroende av vem som betraktar den, bör dess relativa förhållanden till andra platser vara ett rimligt perspektiv att anta för att få syn på gränser mellan landsbygden och dess omvärld. Detta kommer att göras i tre delar. Först undersöks upplevda avstånd och förståelser av avstånd mellan landsbygd och stad, därefter behandlas förståelser av hur landsbygden betraktas utifrån, och sist diskuteras idéer om hur landsbygdens invånare drömmer om framtiden.

8.1 Avståndets betydelse

Lena är inflyttad till regionen efter att ha bott i större städer, och har tidigare drivit lanthandel i den lilla by hon bor i. Numera sitter hon som ansvarig i styrelsen för ett årligt matevent i regionen. Under intervjun gav hon mig spontant sin analys av ett förhållande mellan stad och landsbygd:

L: Vet du vad jag har kommit på?!

C: Vaddå?

L: Att det är alltid längre ifrån stan och ut till landet än vad det är från landet och in till stan.

C: På vilket sätt menar du då?

L: Jo för om du pratar med nån i [större stad] så säger de: “jamen du kan väl komma in en kväll”. Jamen, eller, du kan väl komma ut? “jamen de är så långt”. (*skrattar*) Och den är rätt fascinerande. Jag har nämnt det för flera, och då säger de “ja! så är det”. För de som bor i stan tycker att det är alltid mycket länge för dem att åka ut än för dig att åka in. (Intervju med Lena).

Lena berättar vidare att hon tror det beror på att vännerna i staden tänker att hon som landsbygdsbo föredrar att komma in till stan, eftersom ”de utgår väl ifrån att man tycker det är roligare” (Intervju med Lena). Hon tänker sig också att det kan bero på att det är lättare att åka kollektivt inne i stan, medan gäster kan behöva vänta flera timmar hos Lena innan de kan ta sig hem till stan med buss. Men hon inflikar att det också är vänner med bil som tycker att Lena skall vara den som tar sig till stan (Intervju med Lena). Vad hon beskriver verkar vara två uppfattningar om samma avstånd.

Naturligtvis är det lika långt från punkt A (staden) till punkt B (landsbygden) som det är åt andra hållet; B till A. Ändå menar Lena att avståndet förstås olika beroende av hemort. David Harvey beskriver i någon mån fenomenet: “Den typiske New-York-bons världsbild blir snabbt suddig [...], när det blir fråga om områden väster om Hudsonfloden eller öster om Long Island” (Harvey, 2011, s. 25). Här berättas implicit för oss att *bortom det bekanta är avstånden och vyerna osäkra, obekanta och svårare att beräkna*. Kanske blir det då också svårare för den stadsbo som ser staden som centrum och landsbygden som en suddig periferi att orientera sig i tanken utanför den kända staden. Harvey härleder citatet om stadsbons rumsuppfattning från det relativa tidrummet, där kartor (vilka kan förstås som både faktiska och mentala överblickar av det geografiska), kan se olika ut beroende av om vi exempelvis mäter avstånd i ”kostnad, tid eller statistisk andel av respektive transportmedel (bil, cykel, skateboard)” (Harvey, 2011, s. 24 f). Det innebär också att hur vi mäter och vad mätningen visar, beror på vem som mäter vad

Enligt Lena handlar det om ett antagande hos stadsbon, om att staden har mer att erbjuda än landsbygden. Staden som samlingsplats, med större utbud av konsumtionstillfällen, skulle kunna vara en del av förklaringen till varför man hellre vill ses i staden. Lena menar att det även kan handla om att det är enklare att ta sig runt när man väl är i stan, men avfärdar det som förklaring då även personer med bil tycker att landsbygden ligger för långt bort. Stadsbons besvärade förhållande till avstånd kanske snarare handlar om dennes vanor och värderingar; i staden ligger, precis som Lena säger, allting närmare. Staden är byggd för tillgång och sällan kräver behoven att man lämnar den. Landsbygden däremot, saknar inte sällan tillgång till samhällsfunktioner eller konsumtionsmöjligheter och kräver ofta längre resor, varför avstånden

kan upplevas mindre besvärande. Avstånd blir relativa beroende på de vardagsliv som stadsrespektive landsbygdsbor lever. Men idén kan också läsas som att det skapas ett förhållande mellan de som bor i staden och de som bor på landet. Att landsbygdsbon förutsätts vara den som skall vara mobil och offra sin tid på att förflytta sig, kan förstås som att stadsbon uppfattar sin tid som mer värdefull. Idén kan även sägas etablera ett förhållande där landsbygdsbon blir gäst och stadsbon blir värd, ett dikotomiskt tänkande där staden blir hemma (centrum) och landet blir borta (periferi). Det är ett sätt att porträttera de gränser som etablerar sig hos en individ beroende av plats, eller utgångsläge. *Vardagliga rörelsemönster* kan tänkas få en effekt för de gränser vi sätter kring stad och landsbygd. Landsbygdens gräns blir besvärlig att passera, eftersom den för stadsbon innebär ett obekvämt avstånd att färdas (till en potentiellt obekvämt plats). Lena fortsätter:

L: Men det är därför vi planerar tunnelbana nu, här i [orten].

C: Jaså? är det sant?

L: Nej jag bara skoja (*skrattar*). (Intervju med Lena).

Att en tunnelbana skulle kunna bli verklighet i den lilla by där Lena drev sin lanthandel, är en otänkbarhet. Det är roligt för att vi är på landsbygden där större investeringar i infrastruktur blir till ett skämt som inte haft samma effekt i en storstad. I en förstudie titulerad *Framtidens kollektivtrafik på landsbygden* kan vi läsa:

Dagens kollektivtrafik på landsbygden kan beskrivas som en ond cirkel där dålig kostnadstäckning medför nedskärningar som minskar förutsättningarna för resande och självfinansiering ytterligare [...] De samhällsekonomiska nyttor som kollektivtrafiken för med sig genom att tillgängliggöra samhällsfunktioner samt utbildnings- och arbetsmarknader bör beaktas i större utsträckning. Utifrån ett jämställdhets- och jämlikhetsperspektiv gynnas särskilt äldre, ungdomar, låginkomsttagare och kvinnor av kollektivtrafik på landsbygden. (Sjöbo kommun, Tomelilla kommun & Europeiska regionala utvecklingsfonden, 2019).

Problemet med landsbygdens infrastruktur och allmänna transportmedel belyses här som av vikt för att ge vissa sociala grupper på landsbygden jämlika förutsättningar till mobilitet eftersom en undermålig kollektivtrafik, utöver att drabba landsbygden som helhet, också innebär att somliga grupper drabbas mer än andra.

David Harvey härleder från Karl Marx hur ”tidens förintelse av rummet [...] gav upphov till en livsstil där behovet att ta sig genom rummet innebar en ständig stress och ständigt ökade hastigheter” (Harvey, 2011, s. 76). Stadens tempo förklaras här som en effekt av kapitalismens inneboende idé om att *tiden har ett pris*, och att transport av varor och arbetare gjorts effektiv

till en grad där det påverkar människans upplevelser av att vara i rummet. Landsbygdens rum skiljer sig nämligen från det urbana, inte enbart i avstånd, men också i tempo. Med hänvisning till detta blir frågan hur Lenas skämt bör förstås. Syftar hon till att driva med de styrande politikerna som aldrig skulle komma på tanken att bygga en tunnelbana på landsbygden, och att landsbygden blir lämnad dithän i avseende infrastruktur och kommunikationer? Varför är egentligen idén om tunnelbana så befängd om man från politiskt håll talar om att skapa en levande landsbygd underbyggt av företagande? Under en annan del av intervjun med Lena frågade jag hur hon tror staden ser på landsbygden:

L: Jag tror att det finns två olika faktiskt där. Det finns den ena... och det här stör mig väldigt mycket faktiskt, eftersom bilden av landsbygden [...] och de som bor där är inte så himla positiv de flesta gångerna. [...] Jag brukar säga det: det räcker att titta på antikrundan, så säger de (*tillgjord röst*) “ja det här är ju ett Stockholmsverk, och sen har vi de här som är från provinsen”

C: Ja (*skrattar*)... och då betyder det någonting liksom.

L: Ja, då betyder det att Stockholmsverken är mer värda, och de från provinsen är mindre värda. Och tyvärr så sitter den bilden, tror jag, i väldigt många. Och sen finns det den andra bilden; de som har varit på landet på riktigt. Som inser vilka fördelar det har. Och vilken befrielse det är att slippa stå i en tunnelbanevagn, liksom 40 minuter för att komma till jobbet. (Intervju med Lena).

Lena nämner visserligen synen på landsbygden som eftersatt, men hon menar att detta är en falsk bild, skapad i det urbana rummet med sitt snäva perspektiv; att det är en påhittad värdering som är historiskt förankrad genom föreställningar om tingens härkomst. Det *verkliga* ser bara de som upplevt vad landsbygden verkligen är, och det innebär att man lyckats tillskansa sig ett sätt att värdera sin vardag. Lena vill alltså inte ha tunnelbanan. Istället beskriver hon det som en befrielse att slippa den. Skämtet ligger alltså hellre just i stadsbans centraliserade tänk: De vänner som anser att det är för långt att ta sig ut till landsbygden förstår inte vad landsbygden är. De hade krympt sitt mentala avstånd om det fanns tunnelbana ut till Lena. På så vis ger skämtet uttryck för ett uppror mot stadens trångsynta värderingar av stad och land som mer eller mindre intelligent, samt mer eller mindre värt i avsikt produktion, produkt och livsstil. Liknande tankar fick jag höra från Lisa, som i följande del berättar om hur hon förstår att landsbygdens invånare tagit skada av idéer om vad landsbygd är.

8.2 Den traumatiserade landsbygden

Lisa är inflyttad från en svensk storstad, men har bott och drivit företag i regionen under flera årtionden och är numera pensionerad. Företaget som hon startade tillsammans med sin man, tillverkar och säljer linoljefärg, samt håller kurser i tekniker för äldre byggnadsvård. I citatet har jag just frågat Lisa om hon tror att steget ut i världen är längre för en företagare på landsbygden:

L: [...] folk som bor på landet, det förväntas inte att de kan någonting. Det är ett trauma. [...] Det här akademi och levande livet; där är liksom någonting konstigt i det. Akademin har någon sorts perspektiv von oben, och tittar ner så här och dömer efter andra bedömningsgrunder. Så det var ju inte akademikerna som förstod vad vi höll på med. [...] Så det är inte land och stad; det är snarare våra institutioner. Eller vårt sätt att institutionalisera allting. Och då hamnar de i den världen och sen betraktar man då det som händer här ute på landet eller i småföretagen som lite marginellt.

C: Tror du det verkar avskräckande på människor på landsbygden?

L: Nej, de väljer ju att bo på landet därför att de vill det, och de vet ju vilka kvaliteterna är med att bo på landet. [...] De kan ju flytta till stan när de vill, eller till någon universitetsstad och studera, om de vill. Men de förstår sig på de kvalitéerna. Och då stannar de där. (Intervju med Lisa).

Till skillnad från Lena riktar Lisa inte kritik mot stadsbon, utan mot akademien och den institutionaliserade kunskapen. I arbetet med att ta fram sin produkt, menar hon att hon stött på mycket mothugg från akademiskt håll när hon försökt få till samarbeten och väcka intresse för äldre kunskaper inom byggnadsvård. Hon menar att synen på landsbygden som mindre kapabel, har sitt ursprung inom akademien och inte direkt hos storstadsmänniskan som en effekt av dennes vanor och värderingar. Hon talar om en centraliserad kunskap som inte erkänner den levda erfarenheten, så som den beskrivs av Dwight Conquergood (2002):

The dominant way of knowing in the academy is that of empirical observation and critical analysis from a distanced perspective: "knowing that," and "knowing about." This is a view from above the object of inquiry: knowledge that is anchored in paradigm and secured in print. This propositional knowledge is shadowed by another way of knowing that is grounded in active, intimate, hands-on participation and personal connection: "knowing how" and "knowing who."

This is a view from ground level, in the thick of things. (Conquergood, 2002, s. 146).

Lisa beskriver det som ett *trauma* där landsbygdens förståelse av sig själv och sin egen förmåga blir en spegling av akademiens kunskaper. Om vi blickar tillbaka på den tidningsartikel (se sid. 2), där landsbygden från akademiskt håll beskrivs som en plats som lämnas av människor som betraktas som mer kapabla, ser vi ett konkret exempel på ett cirkulerande narrativ som Lisa tolkar som ett övergrepp på landsbygden. När Lena härrörde detta övergrepp till storstaden, gjorde hon det samtidigt till den skolade konstkännare som i hennes ögon bedömer landsbygdens alster som mindre värda. Lisa är mer explicit i sitt uttalande om att det är en kunskapsauktoritär blick som ser ner på landsbygden och dömer människorna där som mindre kompetenta. Bauman uttrycker det med stöd i Bourdieus teoribildning om *olika fält* och dess interna maktkamper, som att: ”Kärnan i all makt är rätten att *definiera med auktoritet*” (Bauman, 2002, s. 250). En professors uttalande om just hur landsbygdens invånare *är*, är en auktoritärt uttalad definition, som därför får större delen av utrymmet i media. Artikeln blir svår att ifrågasätta utifrån en kunskapshierarki som betraktar endast det mätbara som stark och objektiv vetenskap. En sådan differentiering kan ifrågasättas utifrån vilka mätningar som gjorts, och vilken typ av intelligens som undersökts (se t.ex., Stenberg, 2018). Den objektivitet som hävdas när landsbygdens kunskaper genom gjorda mätningar, sätts i relation till städernas, kan ytterligare ifrågasättas genom Donna Haraways (1991) förklaring av hur all akademisk kunskap är *situerad*. Eftersom alla blickar alltid ser någonstans ifrån, kan de aldrig omfatta hela sanningen (Haraway 1991). Vidare får detta offentliga porträtt av landsbygden till följd att de som stannar där tilldelas negativt laddade egenskaper. Lisa och Lena menar att de människor som stannar på landsbygden gör det som aktivt val. Dock verkar stadsbonds val att migrera till landsbygden hållas högre av offentligheten som ett medvetet val, än landsbygdens val att *stanna kvar*.

Det ovan nämnda förslaget som lagts av Kommunkommittén (se sid. 2), om att med monetära medel locka akademiker till landsbygder med särskilda svårigheter att rekrytera, kan ifrågasättas när vi förstår *att stanna på landsbygden* som ett medvetet val. Den politiska idén är alltså att premiera inflyttare och invånare på viss landsbygd som fyller de arbetstillfällen som kräver akademisk examen. Högutbildade personer föreslås alltså få betalt (genom avskrivning av lån) för att bo och arbeta på en plats. Samtidigt får den som redan bor, eller flyttar till landsbygd för att fylla andra typer av funktioner, men som inte har tagit studielån för just högskole- eller universitetsstudier med akademisk examen, inget utrymme i samma diskussion; som i grund och botten handlar om att befolka och berika avfolkad

glesbygd. Diskussionen kring vilken kunskap som betraktas som värdefull av samhället i stort och vilken kunskap som får stå åt sidan, skall i nästa del utvecklas ytterligare, genom en lärares upplevelser och förståelser av skolor i stad och på landsbygd.

8.3 Traktorns symbolik

Kristina driver sedan några år tillbaka ett Bed and Breakfast i regionen. Hon flyttade från en större stad där hon arbetade som lärare på en skola i vad hon under intervjun beskriver som ett ”fint område” med “välutbildade föräldrar”. I början av sitt företagande i regionen arbetade hon även en del på en lokal skola innan hon fick för mycket att göra med sitt företag:

K: Här är också en bra skola. Jättebra skola... underlaget var väldigt blandat. Men där var lite bönder liksom... De som är intresserade av traktorer. Om de får välja vad de vill jobba med så är det en traktor. Och de har ju inte riktigt samma... nämen de har inte samma driv och inte samma intresse liksom. Och inte heller samma världskunskap känner jag. [...] Amen, de har hört någon säga, liksom. De tänker sig det så. [...] Ja man vet inte så mycket om världen och förstår inte den på samma sätt. (Intervju med Kristina).

Kristina beskriver hur vissa av barnen på landsbygden får sin kunskap om världen genom hörsägen, och är mindre drivna i skolarbetet. Dessa barn skulle jobba med en traktor om de fick välja. Önskan att arbeta med traktorer får symbolisera ett slags enfald som står i kontrast till barnen i staden, som har andra ambitioner. Vi kan åter fundera över hur en kunskapshierarki positionerar människor i samhället. Kristina gör sin analys av vissa barn på landsbygden (böndernas barn) och landsbygdens människor (implicit bönderna) som *nöjda* med en traktor. Detta *att vara nöjd* beskrivs implicit som ett misslyckande. Barnens förhoppningar och drömmar förstås som någonting som vägrar sträcka sig bortom just landsbygden, utan stannar kvar där i form av en traktor. Återigen kommer migration upp som relevant för hur också landsbygdens människor delas in och värderas. Människor skall vilja någon annanstans såväl fysiskt som intellektuellt. Genom Baumans (2002) förståelse av identitet som ett socialt påtvingat projekt härlett från upplysningsfilosofernas idéer om frihet, kan vi utläsa hur idén om att skapa sig själv hör samman med idén om att vissa typer av kunskap anses överordnade andra. Att vara nöjd, innebär att ha avslutat sitt projekt, vilket inte accepteras av en lärare från staden. Landsbygdens barn görs därmed implicit till ett hot för sig själva, när de inte förstår vad *ett rikt och lyckligt liv* är.

Barnets önskan att stanna kvar på landsbygden betraktas som sorgligt av den skolade pedagogen. De kunskaper en bonde kan tänkas ha om sina maskiner, jorden, djuren, grödorna etcetera, skänks knappast något större utrymme i den allmänna läroplanen. Denna typ av vetande får ett lägre värde än skolämnena, eftersom det inte uppnår status som *kunskap*. Vidare kan vi urskilja vad Harvey menar när han kallar det absoluta rummet för en ”maktreservoar” (Harvey, 2011, s. 23): Att tydligt kunna definiera vad som är kunskap och vad som inte är kunskap, ger och tar makt när den mäter också någonting filosofiskt och abstrakt, utifrån fast bestämda förhållanden som förstås som oföränderliga över tid.

8.4 Kapitelsammanfattning

Landsbygdens förhållanden till staden har här behandlats som förhållanden i uppfattat avstånd, uppfattad kunskap och en värdering av framtidsdrömmar. Avståndet mellan stad och landsbygd uppfattas som besvärligare för stadsbon än för landsbygdsbon, vilket kan förklaras genom individens vardagliga rörelsemönster. En gräns mot landsbygden blir till som en uppfattning av att staden måste bryta mot sin kända och invanda vardag, och förstås på landsbygden som just vad som befäster den som *någonting annat*. Landsbygden har också uttryckts som traumatiserad av en blick som inte förväntar sig att någonting intressant eller nyttigt skall komma därifrån. Denna blick uttrycks komma från staden och dess invånare, såväl som från institutioner för högre utbildning. Det är också en lärare som arbetar med förmedlingen av just den form av kunskap som ingår i en allmän läroplan, som i materialet uttrycker en låg förväntan på landsbygdens barn. Hon påpekar att dessa drömmar om att arbeta med traktorer, vilka får stå som symbol för en slags oförstånd och ett ointresse för läroplanen. Landsbygdsborna uppfattar att staden förstår sig själv som ambitiös och händelserik plats, medan landsbygden uppfattar sig befäst av staden som ointresserad, okunnig och tråkig. Vad som uttrycks implicit är ett upplevt övergrepp på landsbygden, då dess kunskaper och nyttor förminskas eller förnekas. Lena och Lisa upplever en irritation gentemot denna blick som som inte erkänner värdet hos landsbygdens kunskaper, medan Kristina snarare verkar bekräfta uppfattningen hos nämnda blick när hon återger sina erfarenheter som lärare på landsbygden och i stan. Ytterligare gränser dras upp av exempelvis en infrastruktur som stänger av utbytet mellan platser för vissa grupper.

8.5 Avslutande kommentar till kapitel 7.1, relaterat till Covid-19

Vad vi lär oss och vad vi väljer att ta till oss kan sägas ha effekt som vad för yrke vi väljer. Vissa yrkesgrupper har under den kris som kommit ut av Covid-19 utbrottet 2020, blivit av med sina arbeten då samhällen mer eller mindre har stängts ner. Många gånger är det de personer i de yrken som kan anses samhällsbärande som fått lov att fortsätta arbeta. Nedstängningen av gränser i Europa påverkar många länder, då de säsongarbetare som årligen, ofta från öst- till väst- europa, kommer för att arbeta med skördarna, förväntas utebli. I mars 2020, gick Frankrikes jordbruksminister Didier Guillaume ut med en vädjan till alla de fransmän som mist sitt arbete på grund av krisen, att ta anställning inom jordbruket (de la Hamide & Trompiz, 2020). Covid-19 har avslöjat den flexibla globala arbetsmarknaden, där importerad arbetskraft sköter samhällsbärande funktioner, som ohållbar i händelse av globalt omfattande problem, såsom pandemier. På liknande sätt har krisen satt fokus på vilka yrken som bär upp samhället, genom exempelvis böndernas roll som livsmedelsförsörjare.

9. Landsbygden som plats

I detta kapitel skall landsbygden som plats för sig och som plats för företagande få utgöra fokus. Också denna text är uppdelad i tre delar. I den första delen undersöks landsbygdens köpkraft och marknad, därefter behandlas initiativet att digitalisera landsbygdsföretagen och sist analyseras landsbygdens mellanmännsliga förhållanden.

9.1 Där drömmar möter marknaden

I intervjun med Kristina frågade jag hur vännerna i staden reagerade när hon berättade om sin planerade flytt till landsbygden:

K: Nä, men jag tror nog att de flesta tyckte att det var coolt. Och många har ju en dröm innerst inne liksom: ”amen vi vill”, men de känner kanske att de inte riktigt vågar eller egentligen inte riktigt vill ända ut liksom. Men att det ändå är nån liten romantisk dröm att bo på landet. För de flesta. (Intervju med Kristina).

Kristina beskriver en romantisk dröm om att bo på landet som någonting som finns hos de flesta i städerna, men påstår att det finns någonting hos jaget som hindrar många. Antingen är viljan inte tillräckligt stark, eller så är det modet som sviker. Drömmen om det romantiska landet förstås som universell, medan gränserna till ett liv på landsbygden tolkas som olika på grund av individens mått av egenskaper som mod och ambition. *Landet* förstår Kristina som en dröm som hos de andra oftast inte blir verklighet. Hon uppfattade det därför som att folk reagerade positivt på hennes beslut att flytta.

Jonas Frykman och Orvar Löfgren (1979), beskriver i *Den kultiverade människan* hur den svenska landsbygdsidyllen vuxit fram som en bild hos städernas medelklass sedan nationalromantiken:

Staden och landet, arbetet och fritiden har under 1900-talet kommit att stå för olika liv. Flykten från den sterila och stressade stadsmiljön har för många av dagens svenskar kommit att upplevas som en återanknytning till naturen. [...] Här bygger vi som storstadsmänniskor gärna upp en myt om en återgång till produktionslandskapet: genom att vara ute i naturen är vi inte längre passiva konsumenter av fritid, vi är aktiva, vi producerar, odlar och samlar. (Frykman & Löfgren, 1974, s. 64).

Landet kan läsas som den fria, rekreationella, romantiska platsen som stadsbon besöker, medan *landsbygden* får stå för den plats där de som inte förstår att flytta, blir kvar. Men även det rekreationella och romantiska landet berättas av Frykman och Löfgren som en myt skapad av

stadsbon. Det väcker frågor kring den landsbygd som informanterna beskrivit; för vad blir då landet, som Lena uttryckte det, *på riktigt?* I en studie på ämnet (se ref. ovan, s.18) har det visat sig vara ett problem för landsbygden att man drar ner på dess kollektivtrafik, eftersom det försvårar för vissa grupper att ta del av arbetsmarknaden. Om verkligheten ser ut som så, kan man fråga sig om en person verkligen varit på *den riktiga landsbygden* om man uppskattar att slippa tunnelbanan? Kan man ens tala om den riktiga landsbygden? Det verkar ju snarare som att landsbygden, precis som staden, påverkas av ojämlika förhållanden. I stadsbilden utgår vi från att klyftorna existerar på samma plats och inom samma gränser, medan landsbygden istället verkar klyvas i flera samtidiga platser. Landsbygden kan på så sätt förstås genom Foucaults definition av *heterotopin*; grovt uttryckt definierar han en heterotopi som en utopi som kan lokaliseras i verkligheten, men vars utopiska funktion är illusorisk (Foucault, 1986). Harvey (2011) har dock kritiserat Foucaults heterotopi som absolut och utan möjlighet till utveckling. Landsbygden som ett lantligt paradiset, till för rekreation och livsnjutning, eller landsbygden som befolkad av bönder som inte tar till sig allmänbildning, kan båda sägas vara lokaliserbare utopier, eftersom de är illusoriska föreställningar om den plats-specifika verkligheten. Landsbygden produceras kulturellt som flera platser samtidigt. Dessa olika landsbygders konturer och innehåll, dess gränser och dess former, beror av *varifrån landsbygden betraktas och föreställs*. Därför behöver det inte nödvändigtvis betyda, som Harvey argumenterade, att dessa platsers särskiljande egenskaper är oföränderliga över tid.

Thomas och Agneta flyttade för flera år sedan till regionen från en storstad. Tidigare har Thomas som företagare, drivit olika typer av verksamheter i staden, medan Agneta haft statlig anställning. Paret har sedan flytten till regionen hunnit driva ett Bed and breakfast, handlat med och renoverat möbler, och försöker nu introducera en maskin som producerar foder till stora betesdjur, på den svenska marknaden. Thomas berättar för mig om beslutet att flytta från staden:

T: Vi bodde i [mindre ort] söder om [storstad]. Och då kom vi dithän att vi måste flytta på nåt, vi tyckte inte det var kul. Vi hade en granne där; han körde med sin rullator en torsdag kväll. Också sa vi så här: ”Du, nu har vi möjligheten att göra samma som han; köra rullatorn när vi blir äldre här då.” Så då sa vi ”nänä, vi sticker härifrån.” Och på torsdan sen då var vi inne på Hemnet och plockade ut tio gårdar [i regionen]. Sen åkte vi på lördan och tittade, [...] och på måndan ringde vi mäklaren och sa ”vi lägger bud på den där”. Det gick jättefort. (Intervju med Thomas och Agneta).

Hos Thomas och Agneta står bilden av grannen med rullatorn som en syn av den kommande ålderdomen. Hos det föreställda rummet, som Lefebvre beskriver som rummet för "all of whom identify what is lived and what is perceived with what is conceived" (Lefebvre, 1991, s. 38), tar Harvey upp hur den fysiska upplevelsen av rum kan påverkas av sinnesstämningar (Harvey, 2011, s. 36). Representationernas rum beskriver Lefebvre som "space as directly lived through its associated images and symbols" (Lefebvre, 1991, s. 39). Enligt Harvey kan representationerna påverka hur vi upplever oss själva i rummet (Harvey, 2011, s. 37). Våra upplevelser av rum påverkas då såväl inifrån och ut, som utifrån och in beroende av de betydelser vi skapar, både av oss själva i rummet och av den omgivning vi befinner oss i.

Grannens åldrande i villakvarteret blir en symbol för någonting tragiskt och till och med patetiskt om man läser noggrant. Paret såg en bild framför sig i sin egen hemmiljö och tolkade den som en representation av framtiden på platsen. De skapade genast en möjlighet att välja *någonting bättre*, som de skulle finna på landsbygden. Thomas och Agneta uppger att de inte tyckte det var kul i staden, och beslutet att flytta därifrån innebar en satsning på *den egna lyckan*. Det suddiga bortom stadens horisonter verkade inte skrämmande för Thomas och Agneta. Istället målades landsbygden upp i kontrast till tolkningen av grannens verklighet i staden.

I det relationella tidrummet, är rummet en effekt av de föreställningar som blir till genom rörelser av rum och tid: "I detta flödesfält integreras det förflutna, samtiden och till och med framtiden [...] Enligt det relationella synsättet flödar olika influenser åt alla håll" (Harvey, 2011, s. 28). Den romantiserade bild av landsbygd som Kristina beskriver som universell, och som Frykman och Löfgren (1979) avslöjar som historiskt konstruerad hos stadsmänniskan, skulle kunna ses som en sådan influens. Harvey pekar på hur; trots att tankar inte går att ta på "så har de ofta materiella och därmed objektiva konsekvenser såtillvida att de kan påverka handling." (Harvey, 2011, s. 29). Föreställningar har framkallats hos Agneta och Thomas, genom att en bild i nuet påkallat föreställningar om framtiden, och landsbygdens romantiska skimmer får stå för *någonting bättre*. Dessa krafter manifesterar sig själva materiellt genom husköp, flytt och andra typer av verksamheter än vad paret haft i staden.

Thomas berättar för mig att han trodde att landsbygden skulle vara som i Provence, men att det var mycket svårare att driva företag i regionen än han trott på förhand. Han menar att det visade sig vara sommarturister som utgjorde den riktiga köpkraften, medan de bofasta på landsbygden inte handlade särskilt mycket (Intervju med Thomas och Agneta). Thomas berättade också hur han förstod svårigheterna för andra företagare:

T: Det är många som flyttar ner här för att starta någon verkstad eller nån liten produktion eller hantverk eller såhär. Sen så går det tre år och sen märker de att det var inte så lätt. För att du har inte den upptagningen. Det finns inte så mycket folk. Och tittar man exempelvis; det är många som köper gårdar precis som vi har gjort, men det är många gårdar som blir till salu sen. (Intervju med Thomas och Agneta).

Thomas som tänkt sig ett svenskt Provence, med allt vad det innebar för honom, möttes av en verklighet med för litet folk och för få kunder, vilket försvårade för honom som företagare på landsbygden. Han känner igen situationen när nya företagare flyttar in, för att efter några år flytta ut igen.

Kartor kan berätta om geografiskt läge och statistik kan berätta om folkmängd; men de kan inte berätta hur en plats *fungerar*. Kartan kan inte berätta att de permanent boende i regionen inte nödvändigtvis rör sig eller handlar på samma sätt som Thomas förstår de bofasta i Provence. Istället har regionen platser som utgör marknad under högsommaren, men inte nödvändigtvis resten av året: turismen är begränsad till en tid varje år då ett annat rum blir till. Landsbygdens gränser verkar produceras både temporalt i rummet (genom alla de sommarturister som kanske gör svensk landsbygd lite mer lik Provence och bekräftar den utopiska föreställningen därom, kan gränser förstås som öppna), men också hos individer beroende av vilken situation de befinner sig i. Eftersom drömmar och föreställningar verkar tillintetgöras av upplevda verkligheter, kan de gränser som produceras hos individen förflyttas och upplevas stängas mot omvärlden. Lena ger ett vittnesmål som liknar Thomas, angående sin upplevelse av att driva företag:

L: [...] när jag stängde lanthandeln då var jag helt slut. Då hade jag jobbat slut på mig själv fullständigt med dålig ekonomi och... Man tjänade pengarna varje sommar och förlorade dem varje vinter.[...] Så jag bara stängde och låste dörren.

C: Det var därför du stängde, för du orkade inte?

L: Nej, och det var inte lönsamt, jag kunde inte leva på det. Och så är det nog för många för det poppar upp [...] nya verksamheter som kanske finns ett par år och sen försvinner de. För det är mycket tuffare än vad man tror. (Intervju med Lena).

Att det startas verksamheter där gårdarna blir till salu efter några år och att företagandet beskrivs som mycket svårare än man tror, också för personer som Thomas som tidigare verkat som företagare i en storstad, kan läsas som det relationella tidrum där föreställningarnas kraft möter marknadskrafterna på landsbygden. Vad som tycks materialiseras i dessa flöden är en cirkulation av drömmare. Det kan läsas som att det skapas en typ av konstant i rummet, vid den

gräns där drömmen möter marknaden. Enligt informanterna är det misslyckanden som ger plats åt nästa försök. Liknande observationer har sociologen Erika Andersson Cederholm och etnologen Carina Sjöholm (2014) gjort hos de livsstilsföretagare som flyttar till landsbygden med en dröm, och möts av en ekonomiskt svår verklighet.

Det bör understrykas att alla de informanter jag mött, bodde och planerade att fortsätta bo kvar i sina gårdar och hus. De företagare som *misslyckats* och lämnat landsbygden var alltid *någon annan*, ofta återberättade som sådana som “gett upp” (se exempelvis Intervju med Stina). *Misslyckande* är därför i materialet oftast en observation som tolkats och återgetts. Just hur landsbygden *fungerar* i verkligheten kan få ytterligare konsekvenser när vi ser till det avstånd till kunder som man från myndighetshåll hoppas överbrygga genom digitalisering. Detta skall behandlas under nästa rubrik.

9.2 Digitalisera landsbygden!

De marknadsmässiga begränsningar som en del inflyttade informanter antyder finns, skulle kunna sägas vara en del av de gränser som definierar landsbygden. Det torde vara sant att kommunikation och avstånd till kunder till stor del går att överkomma genom digitalisering. Från politiskt håll är man angelägen om att digitalisera landsbygden och dess företag. I ett regeringsuppdrag från Näringsdepartementet (2018) meddelades att det skulle satsas på landsbygden och utvecklingen av företagens digitalisering för att överbrygga landsbygdens svårigheter. Denna idé fungerar dock inte fullt ut enligt Lena. Hon menar att tilltron till digitalisering ibland rentav kan utgöra ett problem för landsbygdens verksamheter. Hon berättar för mig att hon sökt finansiellt stöd för att kunna åka till Tyskland och marknadsföra det matevent hon håller ansvar för, men fått avslag på grund av att pengarna som hon menar är till för att lyfta svenska, matrelaterade event i utlandet, är avsedda för digital marknadsföring.

L: Så att vi fick ju inget stöd från [projektet] för att åka dit. Så att det är bättre om vi sitter hemma och digitaliserar oss [...] Och då ska man veta att den tyska marknaden är ju inte digitaliserad i närheten av vad vi är. Så till båda de här resorna till Tyskland så har vi ju tryckt broschyrer på tyska för att dela ut! För att tyskarna sitter inte på nätet som vi [...] Och då gör vi en helt digitaliserad miljö för hela turistnäringen. Så turistbyråerna i [länet] trycker inte en enda broschyr i stort sett i dagens läge. För vi är ju så digitaliserade. Och jag har ju delat ut våra tyska broschyrer som vi har tryckt till det här. De har ju turistbyrån delat ut hela

sommaren för de har inte en tryckt broschyr i stort sett på tyska själva. (Intervju med Lena).

Enligt Lena så finns ett glapp i förståelsen mellan tilltron till digitaliseringens möjligheter och de fysiska och kulturellt påverkade marknadskrafterna. Sysslar man med besöksnäring menar Lena att digitaliseringen inte alltid ter sig lovade för marknadsföring. Värt att nämna i relation till Lenas påstående är en rapport sammanställd av Europeiska Kommissionen rörande internetanvändning i medlemsstaterna. Statistiken visar att förhållandena mellan Sverige och Tyskland närmast sig varandra och båda låg på strax över 90 % regelbunden användning 2018 (EU Commission, 2019). I vilka avseenden siffrorna rör handel och turism går dock inte att utläsa. Lena menar att hennes broschyrer använts av turistbyrån eftersom de tyska turisterna har intresse av tryckta broschyrer på tyska.

Samtidigt som rummet får ta plats bland Harveys begrepp, där tidens förintelse av rummet ger ett mer stressat samhälle (2011), så kan vi hos Zygmunt Bauman (2002) läsa hur globaliseringen och idén om den fria marknaden, påverkat rummet och rummets betydelse genom det ökade tempot. Bauman pekar mot den franske filosofen Paul Virilio som till och med menat att geografin spelat ut sin roll, eftersom kommunikationen nu flödar så snabbt över hela jorden att rummet och gränserna mist sin betydelse. Bauman går inte fullt så långt men argumenterar för dess påverkan på platsen:

Den elektroniska överföringen av information är nu ögonblicklig och kräver inte mer än en kontakt i ett uttag; ett lokalt utbyte utanför den elektroniska medievärlden måste, som det alltid har gjort, förlita sig på ortodoxa medier som sammankomster och samtal, vars hastighet har »naturliga gränser» och vars kostnader är höga och åtminstone i komparativa termer stigande. Resultatet blir en *nedvärdering av platsen*. Den fysiska icke-cyberrymd där icke-virtuell kommunikation förekommer är blott en plats för leverans, införlivning och återvinning av den väsentligen exterritoriala cyberrymdsinformationen. (Bauman, 2002, s. 50).

Bauman erkänner att det fortfarande finns andra medier än de digitala, men att dessa är kostsamma och därför inte passar i den globaliserade världen. Rummet blir en plats för leveranser, men handeln blir digital. Den digitaliserade världen kan alltså verka för att göra landsbygden mindre betydelsefull som plats, då hastigheten på kommunikation och marknadsföring blir än snabbare. Detta verkar uppskattas som en lösning från politiskt håll eftersom det är just landsbygdens problem med avstånd som skall överkommas. Lena motsätter sig dock idén ovan, eftersom hon menar att olika kulturer befinner sig i olika stadier av

digitalisering, varför turismen kräver en annan typ av marknadsföring. För henne är platsen och den fysiska närvaron viktig när det gäller att få ut sitt budskap. (Detta påpekas också i intervjun med Thomas, som menar att man skaffar kunder genom personligt bemötande, även om han också säger sig ha använt en hemsida för att sälja). De organisationer som Lena menar finns till för att hjälpa henne, förstår enligt henne sig inte på baksidan av digitaliseringen, utan stirrar sig blinda på dess möjligheter.

Digitalisering kan förstås som en idé eller en dröm som materialiserar sig i vår vardag genom nya ting och tekniker som skall underlätta för oss att vara flexibla, tillgängliga och mötas digitalt. Själva idén om det digitaliserade samhället kan sägas utgöra en kraft som influerar oss och skapar andra förhållanden i tid och rum. Men det upplevs av flera som att idén också har nackdelar för landsbygden. Kristina menar att den globala e-handeln försvårar för den lokala, fysiska handeln. I nedanstående citat talar hon om en facebookgrupp för regionens invånare. Hon menar att småföretagare skriver inlägg på gruppens sida där de uppmanar invånarna att handla lokalt när turisterna försvunnit efter sommaren. Enligt henne blir det diskussion kring att det är billigare på nätet och att de lokala invånarna vill ha kvar affärerna, trots att de inte handlar lokalt. Jag frågar henne om det handlar om ekonomi i första hand:

K: Jag tror det, och jag tror också... Det är en ekonomisk fråga men också lite okunskap liksom. Faktiskt. Att jamen ok, om jag handlar nu från Kina och beställer där, att man inte riktigt fattar; vad innebär det? [...] Istället för en familj här, som har ett litet företag som [...] kämpar och betalar sin skatt här. Jag tror folk inte riktigt tänker så långt. Att det faktiskt gynnar oss alla att handla. (Intervju med Kristina).

Liksom digitalisering framställs som en lösning för företagarna på landsbygden, berättar Kristina att den digitala kommersen också drabbar landsbygden, då de lokalt boende handlar online istället för lokalt. Begreppet ”butiksdöd” är väl använt i samtiden, då e-handeln utmanar de fysiska butikerna också i städer. Samtidigt kan vi hos Kristina utläsa hur ett svagt kundunderlag i den fysiska närmiljön försvårar för den regionala handeln på landsbygden.

Den är nämligen under stora delar av året beroende av den lokala befolkningens köpkraft, som liksom resten av samhället lockas av möjligheten att handla billigare importvaror online.

Digitalisering verkar ha en dubbel betydelse för landsbygden och dess företagare eftersom den både kan vara till hjälp i att överkomma avståndens utmaningar, men även innebär ett visst hot som alternativ till de lokala handlarna och den regionala turistnäringen. Vad gäller svårigheterna för landsbygdens företagare verkar de vara många, men valet att bo och driva sitt

företag här uttrycks inte av informanterna som någonting man ångrar. De positiva egenskaper informanterna upplever hos landsbygden skall behandlas härnäst.

9.3 Goda förhållanden och auktoritet

Det finns hos informanterna ett övervägande positivt förhållande till landsbygden som plats att leva på. Trots att mycket är svårt, insisterar flera på att den sociala aspekten där man engagerar sig i varandra och hjälps åt, är viktig. Kristina beskriver det som underlättar för henne som företagare:

K: Sen finns det saker som gör att det blir lättare på landsbygden. Framförallt kontakt med alla människor runt omkring. Alltså, skaffa en elektriker till exempel. Jamen då har vi grannen i [närliggande samhälle] liksom. Han kommer. Han kan vi ringa när som helst och han kommer. Och kan inte han så ringer han till sin kompis. Behöver vi hjälp med något annat så ringer vi grannen där och kan han inte så ringer... ja du vet, det är ganska lätt att få tag på någon som kan hjälpa till. Och det är jåkligt, jåkligt skönt. Samma sak på kommunen. Jamen du vet, det är inte så att man måste ringa till en växel utan man får direktnumret, jamen ring till mig bara, så. (Intervju med Kristina).

Kristina talar om landsbygden som en social och hjälpsam plats där man ställer upp för varandra. I fondon av det sagda finns stadens otillgänglighet. Relph menar att stadens arkitektur skvallrar om vad staden är. *Att bygga högt* tillhör stadens arkitektur, där de skrytsamma byggena med ”Machiavelliska avsikter” (Relph, 1976, s. 35) skall kunna ses från alla håll. Relph beskriver arkitekturen som en *påminnelse om var makten är lokaliserad*, då invånarna alltid ser auktoriteten trona upp sig över staden. Min egen iakttagelse är att samma arkitektur oftast inte finns på landsbygden (med undantag för kyrkor, vars makt i Sverige idag kan diskuteras). De slott och herrgårdar som finns är sällan synliga bortom den allra närmaste omgivningen, och de som söker sig dit. Landsbygden berättas också av Kristina som mindre auktoritär och mer tillgänglig. Exempelvis är hänvisningen till att man kan få direktnummer till personer på kommunen en implicit kritik av stadens myndigheter, där en växel vaktar mot det offentliga tillgången till de anställda. Förhållandet människor emellan beskrivs som varmare och lättare på landsbygd än stadens förhållanden. Relph skriver om hur det finns ett starkt förhållande mellan en plats och dess sociala gemenskap då de hjälps åt att förstärka varandra (Relph, 1976). På landsbygden är geografiska avstånd mellan grannar större än i staden, samtidigt som de sociala avstånden beskrivs som mindre. Detta poängteras även av lantbrukaren Jonas som menar att

man måste hjälpa varandra på landsbygden, och att även anställda på kommunen behöver hjälpa till (Intervju med Jonas). Om detta sätt att vara behjälplig varandra är utmärkande för landsbygden, kan man ställa frågan om det gäller alla på landsbygden. Vissa informanter uttryckte det som svårt att komma in i gemenskapen utifrån. Lena berättade för mig om hur ”gubbarna i byn” hade vadslagning om hur länge hennes företag skulle överleva då hon först flyttade dit och tog över lanthandeln (Intervju med Lena). Att man sluter sig mot stadsbor är enligt henne någonting som förekommer på landsbygd överlag. Thomas och Agneta berättade om hur andra företagare i regionen hade samarbeten som de inte fått ta del av som nyinflyttade, med hänvisning till att de var *dagsländor*. Alltså fanns ett antagande om att de inte skulle överleva som landsbygdsföretagare (Intervju med Thomas och Agneta). En slutenhet utåt och sammanhållning inåt som uppstår i mindre samhällen, beskrivs av Frykman och Hansen (2009) genom Hylland Eriksens ”omvända kylskåp” (Frykman & Hansen, 2009, s. 200), där kylan utåt uppstår närmast automatiskt av att värmen inåt prioriteras (Hylland Eriksen, 2004). Värmen inåt kommer att behandlas i nästa kapitel, men kylan utåt konstateras alltså som upplevd av de inflyttade, innan de bevisat sig värdiga som landsbygdsbor och företagare.

9.4 Kapitelsammanfattning

Landsbygden är flera platser samtidigt. Det har understrukits som beroende av att olika krafter påverkat och påverkar invånarna. Flyttar man till landsbygden och startar företag, har man ofta en föreställning om landet som sällan håller i verkligheten. Landsbygdens svaga marknad utanför högsäsongen, verkar göra det svårare för nyinflyttade företagare som efter några år lägger ner och flyttar igen. Det uppstår med detta en rörelse av drömmar som krossas mot verkligheten. Det finns också en social gräns som befäster landsbygden som plats. Denna gräns innebär en skepsis mot nykomlingar som måste bevisa sig innan de får komma in i landsbygdens gemenskap, som beskrivs som stark och hjälpsam. De lokala myndigheterna sägs också göra mindre anspråk på auktoritet än de i staden.

Idén om att digitalisera landsbygden för att överkomma avstånd, kan trots en god avsikt, emellanåt resultera i svårigheter för dem som driver verksamheter lokalt. Trots att det gör landsbygdens produkter och tjänster tillgängliga för omvärlden, gör det också att landsbygdens platsberoende verksamheter har svårare, både att skaffa kunder utifrån och att locka till sig de lokala. Det poängteras också att den digitala tilltron måste balanseras med andra medier, då omvärlden är i olika stadier av digitalisering.

På långt håll, och under högsäsong, kan den utopiska idén om den öppna landsbygden tas för sanning. Men utanför denna tid på året verkar gränserna slutas kring det lokala.

9.5 Avslutande kommentarer till kapitel 7.2, relaterat till Covid-19

För att återkoppla till situationen under den nu rådande pandemin, kan vi se hur platsbundenhet förändrats inom många sektorer i samhället. Många arbetsgivare som har möjlighet inom både offentlig och privat sektor, låter sina anställda arbeta hemifrån. Detta möjliggörs genom att samhället till stor del är digitaliserat. Dock är många samhällsbärande arbeten inte möjliga att sköta från en dator. Krisen har visat att många yrken inte behöver utövas på plats, och att de flesta människor verkar klara av att sköta sina arbetsuppgifter alldeles utmärkt hemifrån. På så vis skulle landsbygden kunna göras mer tillgänglig att bo på utan att beakta den tid det tar att pendla till arbetsplatser långt bort. Under nästa rubrik skall andra aspekter av landsbygdens tidsmässiga förhållanden behandlas

10. Landsbygd och tid

Detta kapitel skall handla om företagarnas förhållande till tid. Utöver säsongerna som redan behandlats som en del av platsen, kom två temporala aspekter upp som utmärkande i intervjuerna. Informanterna talade ofta om landsbygdens långsammare tempo, och särskilt om vad det gör med den sociala interaktionen. Det talades också om ett mer traditionellt och långsamt förhållande till både produktion och livsstil som lösningar på kroppsliga och globala problem. Dessa aspekter skall nedan behandlas i respektive kapitel

10.1 Att ge tid - avstånd skapar närhet

Edward Relph förklarar förhållandet mellan plats och tid, som att ju längre en människa stannar på en plats, desto längre upplevs platsen vara en trygg konstant i en skiftande omvärld. En plats som upplevs som ett riktigt hem, (någonting som Relph menar förstärks ju längre en människa stannat på en plats och är som starkast hos de som fötts och vuxit upp på platsen), blir en trygghet som kan stå emot omvärldens förvandlingar (1976). Jag frågade Elias hur han tänkte på eventuella skillnader mellan att driva företag på landsbygden jämfört med att vara företagare i städer:

E: Jag inbillar mig, just eftersom alla känner alla, blir det mycket mer personligt här. Och speciellt då att alla vet vem min pappa är; så det är att det är [Gunnars] son, också har inte jag nån aning om vem det är. Eller att det är [Tures] barnbarn [...] farfar då. Så att det är väldigt så att... Jag är inte anonym här. På gott och på ont. Oftast på gott. Och jag kan ju tänka mig då i en storstad är man väl kanske lite mer... jamen kunden ringer i den delen av stan också går man dit och gör jobbet. Det är inte mer än en kund liksom. [...] Jag fick ju väldigt mycket trevliga möten med folk. Jag kommer ihåg en kvinna... Jag hade bara kanske en timmes jobb. Och jag satt där i två dagar och lyssnade på hennes livshistoria.

C: Ja. Nej, det kanske inte händer i stan på samma sätt.

E: Nej jag inbillar mig det. Jag vet inte... det finns väl sociala människor i stan också (*skrattar*). (Intervju med Elias).

Elias som alltså tidigare drivit en målerifirma i regionen, är uppvuxen på samma landsbygd och beskriver livet där genom hur hans närvaro i sin tur vittnar om närvaron av släktingar tillbaka i tiden. Han berättar att människor som han inte känner, känner honom eftersom de vet vilka hans pappa och farfar är. Han är på så vis en del av platsen och platsens kontinuitet och för honom är detta övervägande positivt. Han framhåller också att relationen till kunderna har

en annan innebörd för honom än bara den ekonomiska. Att spendera två arbetsdagar på att lyssna till en kunds livshistoria utan betalning, kan nog för många företagare förstås som oklokt eller till och med oprofessionellt. Men för Elias verkar det ha funnits ett värde i att låta det sociala ta plats där det ekonomiska fick stå tillbaka. Som anställd hade han rimligtvis inte haft samma möjlighet, men som egenföretagare kunde han välja att lägga sin tid på att lyssna till en livsberättelse (att förfoga över sin egen tid är återkommande hos informanterna som anledning att starta ett eget företag. Någonting som även gällde de företagare som var verksamma i staden). Rollerna som endast kund och anlita företagare förändrades när Elias upphörde att ta betalt för sin tid. Visserligen kan man hävda att en företagare visst kan vinna ekonomiskt i längden på att vara social och ge extra av sig själv. Elias menar dock att det gav honom någonting att stanna kvar och lyssna, trots att det innebar en potentiell ekonomisk förlust. Han berättade också för mig att han inte tror samma sak händer i stadsmiljöer, utan verkar snarare tänka sig denna typ av interaktion som exklusiv för landsbygden. Elias berättar implicit *Stadens anonymitet* som vad som tillåter det höga tempot i arbetstakt och kommunikation. Genom en anonymitet mellan anställd och kund, ges ekonomi, arbete och effektivitet ett primärt fokus. Social kontakt och gemenskap får samtidigt stå åt sidan. Elias verkar inte känna igen landsbygdsföretagarens sätt att förhålla sig till kunder i stadens dito. Med sin berättelse om damen som höll honom med sin historia under två dagar, avslöjar Elias ett sätt att, genom att ge av sin tid, ta tillbaka platsen och platsens betydelse. Marx idé om ”tidens förintelse av rummet” (Harvey, 2011, s. 76) (se s.18), innebar ju att pengars relation till arbetstid, producerar ett samhälle där högre tempo står i relation till ett begär efter högre profit. Förhållandet mellan pengar och tid som prioriteras av marknadskrafterna innebär att platsens betydelse får stå åt sidan, till förmån för de flöden av varor och kommunikationer som genererar vinster. Den personliga vinsten för Elias blir istället ett socialt upprätthållande av plats på bekostnad av en monetär vinning. Han tillägger att det säkert finns sociala människor i staden också, men han uttrycker sig som att ”kunden ringer i den delen av stan också går man dit och gör jobbet. Det är inte mer än en kund liksom”. Det talar för en förståelse av stadens förhållande mellan kund och anlita som socialt kallare. Genom Harveys rumsliga definitioner kan vi läsa hur Elias beskriver landsbygdens rumslighet som tillåtande erkännandet av subjekt som sammanlänkade och mindre urskiljbara. Det vill säga, att förhållandet dem emellan inte är objektiva och absolut definierbart mellan olika positioner på samma sätt som Elias föreställer sig stadens arbetare och kunder. Han förstår maktförhållanden i staden som att tydligt definierade roller byter tid mot pengar utan att den sociala interaktionen sträcker sig bortom vad rollerna som kund och

anlita förutsätter. Implicit uttrycker Elias en föreställning om stadens klimat som socialt sterilt

Thomas och Agneta har också en uppfattning av att det sociala ges mer tid på landsbygden. Detta kan sägas hänga samman med den sociala närhet man uppfattar finns på landsbygden.

T: Sen är det ju mer hektiskt i en storstad. Här är det lugnare. Ska jag besöka en kund exempelvis, eller om jag som kund ska gå in och handla någonting, då är det stängt mellan tolv och ett. I en storstad så är det ju aldrig stängt. Men sen är det lite sävligare på nåt sätt, tycker jag på landet.

C: Är det positivt eller negativt?

T: Det kan vara båda delarna. Jag kan tycka att det är väldigt bra. Man kan komma till och kanske dricka kaffe i en halvtimme. I [storstad] får du inget kaffe överhuvudtaget. Och är det kaffe så är det över en stående kopp på tre minuter. För det är, jag tror det är stressigare i en storstad, men [...] sen kan det vara, vi som kommer från en stressig miljö, vi kan uppleva det stressigt här, vafan det händer ju ingenting. (Intervju med Thomas och Agneta).

Thomas delar Elias meningar om hur synen på tid och arbete skiljer sig mellan stad och på landsbygd. En kund i staden har inte tid för kaffe och samtal, men på landsbygden ger man varandra av sin tid. Samtidigt menar Thomas att långsamheten kan vara stressande. Harveys beskrivning av det levda rummet, som det som omger oss i vardagen och påverkar hur vi upplever och tolkar den, kan skänka en djupare förståelse för Thomas ord. Harvey menar att vardagens vanemässiga mönster, kan få oss att reagera när någonting i rummet avviker från det invanda: "[...] genom dessa dagliga bestyr får vi ändå en viss känsla av hur rumsliga representationer fungerar; vi bygger upp vissa rum inom oss (till exempel trygghetskänslan i ett välbekant kvarter eller känslan av att 'vara hemma'). Vi märker bara när någonting inte är som det ska" (Harvey, 2011, s. 37). Harvey talar här om hur det levda rummet påverkar hur vi tolkar det fysiska rummet, alltså rummet som vi förnimmar det med våra sinnen. Thomas som tidigare varit stadsbo, säger sig tycka om lugnet och den sociala tid man ger varandra på landsbygden. Samtidigt uttrycker han det som *stressande när ingenting händer*. Trots flytten till landet, och trots att han levt där många år, så har han ett inre rum som han uttrycker som i någon mån fortfarande samstämt med stadslivets tempo. I det avseendet verkar han inte ha lämnat staden. I viss mån lever kroppen och känslorna fortfarande med ett annat tempo än landsbygdens. Merleau-Ponty talar om hur kroppen och medvetandet "är till rummet och till tiden" i ett förhållande där kroppen inkapslar dessa dimensioner, men att "det rum och den tid

jag bebor är överallt omgivna av obestämda horisonter som innehåller andra synpunkter” (Merleau-Ponty, 1997, s. 103). Den inflyttade stadsbon kan i så fall ha svårigheter att fullt ut göra sig till en del av platsen på andra plan än rent kognitiva. Thomas hade inte internaliserat landsbygden och blivit en del av platsen på samma sätt som Elias. Samtidigt fanns det inflyttade informanter som uppgav stressen som endast tillhörande staden och att besök där gav negativa kroppsliga upplevelser. Lisa uppgav att hon blev sjuk av att besöka storstan och menade att detta berodde på en särskild känslighet som vissa människor har och att dessa människor ”inte vill vara där”. (Intervju med Lisa).

Under nästa rubrik skall hållningar till just kroppen och landsbygden behandlas i anslutning till temporala begrepp som kopplar samman en global problematik till lösningar som informanterna finner i förfluten tid.

10.2 Modernitetens patologi idéer om kropp, landsbygd och tradition

Bland mina informanter var miljö och klimat någonting de sade sig måna om. De uttryckte ofta en vilja att använda sitt företag för att arbeta klimatanpassat och ekologiskt hållbart. Själva landsbygden sades ibland vara en förutsättning för ett hållbart liv. Elias som infödd landsbygdsbo verkade inte, såsom flera inflyttade informanter, ha några romantiserade idéer om landsbygden som plats. Han ställde ändå landsbygdens förutsättningar för att leva hållbart, mot stadens. Jag frågade honom hur han såg på framtiden för landsbygden varpå han utvecklade sina tankar för mig:

E: Jag tror att vi människor, vi måste bli mer lokala. Vi kan inte exportera saker överallt om vi ska få det att fungera på den här planeten. Och där inbillar jag mig att det är lättare om du bor på landsbygden, om du har en trädgård att odla upp lite grönsaker i, än om du bor i storstan. Sen så kan det ju vara så att; bor du i storstan så bor du i en liten lägenhet och kanske drar mindre energi. Så att jag vet inte det. Men jag tror mycket på det lokala. Och både när det kommer till tjänster och jamen... produkter. (Intervju med Elias).

I citatet verkar Elias röra sig mellan det ekologiska och det platsliga, och mellan det lokala och det globala, där just en utökning av den lokala marknaden får stå som botemedel mot den globala handelns negativa effekter på klimat och miljö. Han menar också att det är lättare att vara självförsörjande på landsbygden tack vare ett antagande om att man där har mer plats att disponera. Han nämner visserligen lägre energiförbrukning som möjlig fördel med att bo litet i stan, men håller ändå fast vid sin idé om vad det innebär att leva lokalt. Värt att nämna är

också att *landsbygden representerar framtiden* för Elias. Den allmänt vedertagna synen på landsbygd som en plats som lever i det förflutna, kastar han om: När staden som ett modernt centrum för handel, sätts mot en självförsörjande landsbygdsbefolkning blir landsbygden inte bara en möjlighet för framtiden, utan presenteras implicit som ett krav för en möjlig framtid.

Just idén om landsbygden som botemedel mot ett hot som kan stavas “modernitet” återkom hos fler informanter. Kristina menade att stadsmänniskor är på väg att inse att de vill komma närmare naturen och odla själva. På frågan om varför, svarade hon att hon “tror det beror på hur världen ser ut just nu. Att man faktiskt inser att vi har gjort nåt fel här tidigare. Och att vi har glömt bort naturen” (Intervju med Kristina). Tankarna om globala problem som skall lösas lokalt låg nära hos flera informanter. För Stina och Lisa stannade det dock inte vid den yttre miljön och klimatet, utan de hänvisade till den egna kroppen som någonting som utsatts för våld av det moderna sättet att leva och producera. Kvinnorna förklarade under respektive intervju för mig att detta var anledningen till att de valt att producera och sälja sina produkter. Stina som driver ett litet mejeri, berättade varför hon började tillverka yoghurt. Hon menade att den yoghurt som säljs på caféer innehåller mycket socker och tillsatser, och att hon inte kunnat hitta några alternativ. Hon sa också under intervjun att hon tyckte om yoghurt eftersom det innehåller “bra bakterier för magen” och “lagom proteinmängd”.

S: Jag brukar säga så som man har gjort yoghurt i tusentals år [...] Jamen äldre personer som kanske har bott på bondgårdar, eller haft farmor och farfar så här och som ”jamen det är som filbunke eller fil... mjölk.” [...] Som den var förr. För det gör man på samma sätt liksom. Så då så är det många som kommer ihåg det. [...] Det här att man processar maten för mycket [...] till exempel det här med homogenisering då, så försvinner ju också mineraler och det försvinner näringsämnen när man processar det för mycket. (Intervju med Stina).

Under intervjun uppfattade jag att Stina i någon utsträckning sålde in sin produkt till mig. Hon berättade hur äldre människor som vuxit upp på bondgårdar, känner igen smaken på hennes produkt från sin barndom på gården. Hon berättade att de moderna metoderna för tillverkning av yoghurt låter mjölken genomgå för många kemiska processer som berövar den på dess näringsämnen. Mjölk är enligt henne ett nyttigt ting i sig själv, men görs mindre nyttigt genom homogenisering. Hon förklarade homogenisering för mig som en process där fettkulorna slås sönder för att ge mjölken ett mer tilltalande utseende och att detta är onödigt eftersom det förstör en del av nyttan med produkten. Stina berättade också att personer som är laktosintoleranta, ofta klarar att dricka ohomogeniserad mjölk. Här finns en idé om att *en laktosintolerant person inte är laktosintolerant*, utan snarare allergisk mot en industriell

process som görs enbart för att ge mjölken ett mer tilltalande utseende – underförstått; av en fundamentalt onödig anledning. Hon härleder den sunda yoghurten till en annan tid, men till samma plats som hon befinner sig på, nämligen landsbygden och bondgården. De äldre som får återuppleva barndomens smaker genom hennes produkt blir en länk mellan dåtid och nutid som kan intyga äktheten på hennes produkt som någonting som smakar ”som det var förr”. Detta kopplas samman med att mjölken kommer från en gård i området, som att produkten också är mer miljövänlig än många andra typer av yoghurt. Just att jag upplevde att Stina argumenterade för sin produkt med att den är *som det var förr på landsbygden*, menar jag säger en del om den tid vi lever i. Det finns idag många kommersiella produkter som marknadsförs som ”naturliga” eller med ”naturliga ingredienser”. Idén om det moderna, modifierade och ”processade” som farligt eller dåligt, är inte unikt för landsbygden. Det finns i samtida reklam överallt, och jag uppfattar den själv som anammad i offentligheten som en åtråvärd markör. Intressant är också att min uppdragsgivare, PFV, betraktade Stinas yoghurt som en innovation. Att ta tillbaka det gamla, såg de som innovativt – alltså nytänkande. På samma sätt såg de Lisa, som tillverkar linoljeprodukter, som innovator. Lisa berättade för mig om hur en familjemedlem som arbetat som målare, blivit allvarligt sjuk av lösningsmedel. Det bidrog till hennes och hennes mans beslut att tillverka linoljefärg utan lösningsmedel, som man gjorde förr i tiden.

L: Och tänk då att, första patentet, första plastfärgerna kom inte förrän på 40 talet. Patentet på alkydfärg, som då [Lisas familjemedlem] blev så sjuk av, kom i Tyskland 1938, under kriget. Och då kan du ju tänka dig att här har vi en hel värld som har varit beroende av produkter, kunskaper kring linolja, och sen liksom raderas det ut under en generation. Och detta är ju ganska otrevligt och då kan man ju tänka sig såhär; på vilka mer områden raderades kunskap ut som hade byggts upp under många, många [...] generationer. [...] Man blir alldeles, jaa... Varje gång jag berättar om det, eller tänker på det så får jag nästan ångest. [...] Och man kan ju sen ställa sig frågan; det alternativet vi fick med plast...och de här farliga kemikalierna. Vad fasen, tänk vad detta har ställt till med, bara på en generation. Med plast som finns inne i vår kropp, som finns i mikroplast överallt i alla världens djur och vatten idag. (Intervju med Lisa).

Lisa kopplar samman hur modernitetens negativa effekter förenar det personligt kroppsliga med det globala gemensamma. Hon uttrycker värtaligt och kunnigt, med pondus, hur typer av kunskap blivit nekad människan sedan moderniteten tagit över inom hennes område. Hon ställer sig frågan kring *på vilka mer områden* den moderna produktionen sopat bort gammal

kunskap och att tanken nästan ger henne ångest. Den industriella storskaliga produktionen våldför sig enligt henne, inte bara på kroppen, utan i förlängningen även på själslivet när människor en gång blivit medvetna. Det uttrycks av Lisa som att mänskligheten blivit berövad goda kunskaper till fördel för tillgänglighet till de storskaligt tillverkade produkter som visat sig vara sämre för både hälsa och miljö. Lisa talar också mycket om *generationer*. Hon beskriver dem implicit som *kedjor av kunskap* som byggts upp och stärkts över tid, men som vår moderna tid och industri brutit. På så sätt förklarar hon även implicit nutidsmänniskan som berövad sin arvsrätt till den kunskap hennes förfäder arbetat fram under lång tid. Moderniteten blir här till en bov, inte bara genom att hota kroppen och jorden, men den har för Lisa också omintetgjort förankringar bakåt i tiden genom människosläktets samlade gåvor till efterföljande generationer.

Varken Lisa eller Stina uttalar i citaten någonting som *traditionellt*. Däremot talar de om ”som det var förr” och ”det man visste förr”, som någonting som varit på väg att gå förlorat och som de hämtat tillbaka genom sin produktion. Det moderna beskrivs som mer eller mindre hälsovådligt, medan *det gamla* och *som det var förr* blir helande begrepp.

Bauman skriver om hur *arbetskraft* förvandlades till handelsvara i och med den industriella revolutionen. Genom att ”arbetarna skildes från sitt livsuppehälle” (Bauman, 2002, s. 29) där arbetskraften tidigare varit förbunden med jorden, eftersom det var brukandet av jorden som gav välbefinnande. Innan industrialiseringen och modernismen tog vid, levde människorna på landsbygden i en ”sammanvävning med naturen” (Bauman, 2002, s. 29). Hos flera av informanterna finns en idé om att, i viss mån, gå tillbaka till en för-modern livsstil, och att landsbygden är rätt plats för det. Idén tar sig olika uttryck hos olika informanter, men det går att ana en konsensus om *aspekter av moderniteten, som någonting man vill bort ifrån*. Informanterna vill producera som man gjorde förr, eller ta tillbaka produkter som människor tillverkat och använt innan en mer storskalig, industriell produktion tog över. De vill använda lokala råvaror, eller så vill de producera vad de betraktar som hälsosamt för kropp och miljö. Hos informanterna fanns också ett intresse av en viss självförsörjning; att *odla*, det vill säga återknyta en del av sin arbetskraft direkt till jorden och få utdelning direkt av den. Landsbygden betraktas brett hos informanterna som en optimal plats för denna återknytning. Flera av dem antar också att en mer lokal livsstil är vad som krävs ur miljöaspekt, det vill säga i en tid där allmänheten gjorts medveten om klimatförändringar orsakade av utsläpp från industrier och transportmedel avsedda för att bättre försörja marknaden med arbetskraft. Förtroende för det lokala kan kännas igen som en reaktion på globaliseringen (Vergunst, 2002: 158), och det lokala får hos informanterna bli ett botemedel mot en global sjukdom. Landsbygden verkar

höjas av de som bor och driver företag här, just på grund av ett långsamt tempo och idén om att leva nära naturen. Kristina uttalade sig som: ”Jag tror att folk börjar inse att... Nämen att folk vill komma ut närmare och närmare naturen... Att det är fler och fler som uppskattar liksom, att odla sin egen mat” (Intervju med Kristina). Hennes ord ger oss en förståelse av idén om att en motreaktion på globaliseringen har börjat sprida sig i samhället. Enligt Elias *måste* idén sprida sig för att livet på jorden skall fungera överhuvudtaget. Bo Nilssons studie (2018) av *Hela Sverige Skall Levas* material finner att *det lokala* emellanåt laddas med innebörden av den traditionella livsstilen som en förutsättning för en hållbar framtid. Samma mening upprepas här hos en del av informanterna. De sätter det lokala och det traditionella i ett globalt och modernt perspektiv där *det lilla goda* har förmågan att påverka det stora onda.

10.3 Kapitelsammanfattning

Det långsamma tempot på landsbygden berättas som tillåtande andra sociala förhållanden än stadens stress. Detta håller informanterna som positivt, vilket avslöjar en värdering av deras direkta omvärld som värdefull och till för en platsbunden gemenskap. Tiden man ger det sociala blir ett sätt att ta tillbaka landsbygdens betydelse som plats. Samtidigt kunde vi läsa hur det långsamma tempot också kan verka störande för inflyttade som, trots ett insisterande på att de trivs mycket bra på landsbygden, skvallrar om att de inte fullt ut lyckats bli till en del av platsen. Vidare var en uppfattning av att vad landsbygden har att erbjuda i egenskap av en plats där man kan leva lokalt och odla sin egen mat, var en av de positiva egenskaper hos landsbygden som faktiskt förvandlar den till *en plats för framtiden*. Detta tar sig uttryck också i hur företagare talar om sina produkter och en syn på traditionella produktionsmetoder är en motkraft till ett våld som modern industri utövat på jorden och människokroppen. Det moderna blev beskrivet som någonting ont, då det bestulit människan på en arvsrätt till en typ av kunskap som står utanför det moderna sättet att veta.

10.4 Avslutande kommentarer till kapitel 7.3, i relation till Covid-19

Svenska forskare har uttalat Corona-krisen som tillfälle att ställa om till en mer inhemsk produktion och försörjning (Forskning.se, 2020a), då krisen avslöjade Sveriges problematiska beroende av produktförsörjning från bland annat Kina, som var först med att stänga ner sin produktion (2020a). En utökning av den lokala försörjningen och handeln som en lösning på samtida problem, verkar alltså vara en uppfattning som finns bland såväl professorer i städerna, som hos målare på landsbygden, i och utanför kristider.

11. Identitetsskapande – vem driver företag på landsbygden?

I detta fjärde och sista analyskapitel, skall de identiteter och de identitetsskapande idéer och göranden som kan skymtas bland företagen, behandlas i två delar. Först skall vi se till dem som stannar kvar på sin landsbygd, och andra delen behandlar jagbilder hos dem som migrerat till landsbygden.

11.1 Platsbundna identiteter

För Elias, som är född och uppvuxen i regionen, såg anledningen till att starta egen målerifirma där annorlunda ut än för de inflyttade. Elias har numera avvecklat sin firma, men berättar om hur det kom sig att han startade:

E: I grova drag var det väl så att jag blev uppsagd helt enkelt. Och tänkte att det var ett bra alternativ att starta eget. Så att det var liksom ingenting... Det var egentligen inga konstigheter, utan jag startade och sen hade jag ett jätteflyt första jobbet. Det var en större restaurang som skulle renoveras som jag fick då. [...] Så den rullade det bara på. Så att jag hade firman i fyra år och jag hade ju det jobbet under hela tiden. Och ägarna är fortfarande arga på mig för att jag la ner. (Intervju med Elias).

Platsen som sådan, verkar inte ha gjort anspråk på Elias tankar kring att starta ett företag just där. Att starta eget företag verkar helt enkelt ha varit ett rimligt alternativ, då han blev uppsagd och behövde försörja sig. Vi kan förstå Elias som en av de landsbygdsbor som *stannat kvar*. Han uttrycker inga ambitioner att ta sig från landsbygden, utan pekade under intervjun snarare på landsbygden som en plats som bär på möjligheter. Att han uttalar sina kunder som arga på honom för att han lade ner sitt företag, vittnar ytterligare om det mellanmänniska förhållande som Elias talat om tidigare. Att *en kund är mer än en kund*, ligger återigen underförstått hos Elias, när han berättar hur kunden uttryckte starka känslor kring hans livsval, istället för att bara rycka på axlarna och leta upp en annan målare.

Edward Relph skriver om hur förhållanden mellan människor och platser påverkar individens upplevelser i vardagen:

Although in our everyday lives we may be largely unaware of the deep psychological and existential ties we have to the places where we live, the relationships are no less important for that. It may be that it is just the physical appearance, the landscape of a place that is important to us, or it may be an awareness of the persistence of place through time, or the fact that *here* is where

we know and are known or where the most significant experiences of our lives have occurred. But if we are really rooted in a place and attached to it, if the place is authentically our *home*, then all places are indeed foundations of man's existence, providing not only the context for all human activity, but also security and identity for individuals and groups. (Relph, 1976:41).

Vi kan hos Relphs läsa att det förhållande människan har till platsen hon lever på, ligger till grund också för hur hon också förstår sig själv. Elias, som tidigare berättat sig själv som väl igenkänd i sin lilla hemstad, kan vi på så vis förstå som en person som är rotad i sin plats. Att vara rotad bidrar till att skapa en trygghet i hur han nyttjar platsen, genom att identifiera sig och identifieras som en del av den. När Elias berättade om varför han startade sitt företag, var det ingen berättelse om hur han hade en dröm om att leva som företagare på landsbygden. Att starta ett företag framställdes heller inte som en stor omställning. Inte heller behövde han lägga år på att skaffa en kundkrets och börja tjäna pengar. Istället uttrycker han det som en flygande start, med en kund som fortsatte anlita honom så länge han hade firman.

E: [...] det som knäckte mig var ju, eller knäckte ska jag inte säga, men det som drog ned var ju pappersarbetet. Jag var ju så jäkla rädd för att liksom göra fel på den biten så att man, liksom inte skulle få ihop det. Alltså det var ju aldrig någon fara ekonomiskt, men rätt vad det var så skulle skatten betalas in så gick man och oroade sig för det, men jag fick ju alltid ihop det så att, det var ju inte så att det inte gick ihop, det var ju mer liksom oron. Och sen så då när jag träffade [flickvännen] så kände jag att; antingen så fortsätter jag och kör eget, utökar och får vara beredd på att jobba liksom 7 dar i veckan och oregelbundet och sådär. Och jag bara; nej så kul är det inte att jobba. Så att då fick det bli en anställning istället. (Intervju med Elias).

Det var alltså inte brist på arbete som fick honom att lägga ner. Elias har även uttalat sig om säsongerna som besvärliga, eftersom alla vill ha målare på sommaren: "[...] alltså här är det ju väldigt mycket säsongarbete, det är alldeles för mycket jobb på sommaren, och sen så är det helt dött på vinterhalvåret" (Intervju med Elias). Men inte heller detta uppgav han som anledningen till att han valde att lägga ner sin verksamhet: Det var snarare en osäkerhet kring administrationen av det ekonomiska, och kontakten med myndigheterna, i kombination med frågan om vad han ville lägga sin tid på, som fick honom att lägga ner. Att kontakten med myndigheterna framkallar en rädsla hos Elias som är tillräckligt stark för att bidra till valet att sluta som egenföretagare, kan också betraktas som talande för landsbygdens avstånd till, och förståelse av statliga auktoriteter. Som tidigare diskuterats genom Relph, så är auktoriteter

starkt synliga i stadens arkitektur. Min iakttagelse är alltså att de auktoriteter som finns på landsbygden är mindre och färre. Jag menar att detta skulle kunna förklaras både arkitektoniskt (relaterat till hur Relph beskriver staden), och vad gäller den upplevda tillgängligheten och kommunikationen. Att Elias känslor inför att skattedeclarera upplevdes så pass negativa för honom, kan tyda på just ett upplevt avstånd till en typ av auktoritet, som han upplever som svår att närma sig för att be om hjälp. Eftersom anledningen att starta eget i Elias fall inte är grundad i drömmar om ett fritt företagande på en romantisk landsbygd, utan betraktas som lösningen på försörjning då han blev uppsagd, kan han gå tillbaka till en anställning utan att behöva erkänna det som något misslyckande. Istället berättar han om ett högst medvetet val också utifrån nya omständigheter då han träffade sin flickvän. Det är rimligt att anta att Elias förhållande till platsen skiljer sig från exempelvis Thomas och Agnetas, som såg platsen som *till för den egna lyckan*, och det som skulle rädda dem undan ett ovärdigt åldrande. Det relationella tidrummet, med krafter som påverkar människor och deras handlingar, får idéerna om landsbygd att verka handla om hur olika krafter påverkar människor beroende på var de lever och har sin historia.

Jonas som är lantbrukare och mångsysslare, berättade för mig att hans arbete också är väldigt säsongsbetonat, men menar att han använder det lite lugnare vinterhalvåret till att testa nya idéer till sitt företag. Han berättade för mig att han planerar sin tid i arbetet med lantbruket så att han kan använda vinterhalvåret till att testa nya idéer.

J: Ja, jag vet inte vad jag ska säga men jag har i alla fall ett uttryck som -det är bara att kötta på. [...] för att på nåt sätt så, vill man få någonting gjort så måste man göra det. Det är ingen annan som gör det åt en. Och där tror jag att jag har provat på ganska många saker. Och med många utav dem märker jag att det inte blir bra, så då får man rycka på axlarna och gå vidare. Det är nånting som man får vara beredd på, att vissa idéer funkar inte. Och man kan sitta och fundera hur länge som helst, men det är först när man har påbörjat det och kommer in i det som man vet om det kommer att funka eller inte. (Intervju med Jonas).

Jonas verkar inte heller se sina idéer som något som med nödvändighet skall förändra livet för honom. Han verkar se sig själv som en person med en praktisk och rationell hållning till sina val. Han uttrycker att han gärna testat sina idéer, men funkar det inte så är det inget misslyckande för honom. Ännu tydligare blir Jonas ståndpunkt när jag frågar honom om han betraktar sig som realist: ”Jo [...] för nånstans kan man ju inte... man måste tjäna pengar också. Och sen måste man ju fatta att, det här kommer ju inte jag att tjäna pengar på. Och det är en skillnad på fritidsintresse och att ha ett företag.” (Intervju med Jonas). Den praktiska synen på arbete och företagande kan kännas igen hos både Elias och Jonas, som är de två informanter

som vuxit upp på landsbygden i regionen. Samtidigt vittnade både Stina och Thomas om att man fick ge en idé många år för att den skulle bli lönsam (Intervju med Stina; Intervju med Thomas och Agneta). Stina berättade för mig, att hon under fyra års produktion kunnat ta ut en liten lön vid ett enda tillfälle. Det finns alltså ytterligare utrymme för att, med ekonomiska frågetecken, undersöka *vem som kan driva vilken typ av företag* på landsbygden. Men framförallt är idén om företagandets mening intressant ur ett identitetsperspektiv, då många inflyttade uttrycker landsbygden som en livsstil, medan personer från regionen uttrycker den som vardag. Jonas och Elias uttrycker inte att de på samma sätt identifierar sig med vad de gör. Jonas uttryckte under intervjun att han ibland blir less på det ensamma arbetet som bonde och då söker stöd hos grannar som har liknande produktion som han själv (Intervju med Jonas). När jag frågade om han någonsin skulle sluta testa nya idéer genom sitt företag svarade han:

J: Jag har tänkt flera gånger, ja nu ska, jag skulle vilja ha en lägenhet och bara sitta och titta på teve.

C: Ja (*skrattar*).

J: Det har man liksom känt ibland, och sen så inser jag att.. asså det kommer att ta en vecka och sen vill jag göra nånting. Så att ibland känner man att ”Nu skiter jag fullständigt i detta”, men nånstans är det nånting som driver en att jobba på och hela tiden utvecklas. (Intervju med Jonas).

Jonas uttrycker att han ibland vill strunta i lantbruket och flytta till en lägenhet och titta på teve, men att det finns ett inre driv att *göra*. Trots att Jonas inte uttrycker sitt liv som bonde på landsbygden som en idé om vem han är, så uttrycker han livet i en lägenhet, underförstått i en stad, som någonting han *inte* är. Han menar att han utvecklas genom att arbeta och testa nya saker, och menar att han kan göra det bättre på landsbygden.

11.2 Migrerande identiteter

I boken *Det individualiserade samhället* skriver Zygmunt Bauman:

Vad idén om »individualisering» betyder är att individen frigörs från den tillskrivna, nedärvda och medfödda bestämningen av hennes sociala karaktär: en vändning som med rätta betraktas som ett högst iögonfallande och betydelsefullt drag i det moderna tillståndet. »Individualisering» består, kort sagt, i att förvandla den mänskliga »identiteten» från något »givet» till en »uppgift» och ge aktörerna ansvaret för att utföra denna uppgift och för konsekvenserna (inklusive

biverkningarna) av sitt utförande; den består med andra ord i att skapa autonomi de jure (fast inte nödvändigtvis de facto). (Bauman 2002:176).

Stina berättar under intervjun om hur hon gått från att ha varit anställd på akademiska meriter i olika storstäder, till att starta upp sitt lilla mejeri på landsbygden. Jag frågar henne om hon någonsin drivit eget i staden. Hon förklarar att hon tidigare endast varit anställd i egenskap av civilingenjör, men att hon betraktar sig som en person med band till landsbygden och företagandet: ”Båda mina föräldrar kommer från bondgårdar och vi har ganska mycket egenföretagare i släkten. Just när man är bönder så har man ju oftast mycket sånt och så, folk som har startat eget runt omkring. Så det är inte helt främmande” (Intervju med Stina).

Stina talar om bönder i form av företagare. Hon nämner under intervjun ingen särskild idé om vad en bonde är, utöver just att de är företagare precis som hon själv. Vidare berättar Stina om när hon berättade för sina kollegor att hon skulle starta eget:

S: Då var det ju när jag sa ”amen jag tänker starta eget” då var det så många som ”Men gud, jag har verkligen tänkt på det. Jag hade en sån himla bra idé, men det var nån annan som kom på det samtidigt och jag hann aldrig.” Eller så var det många som sa ”om jag hade varit tio år yngre, då hade jag också testat.”. Så det är väldigt många som drömmer om det, har vi upptäckt, men väldigt få som faktiskt gör det. [...] Man vill ju inte ha ett sånt liv tänkte vi. Vi måste ge det en chans. Och så går det åt skogen så har man ju testat det i varje fall. Så tänker vi. Så vi tyckte det var värt att testa. (Intervju med Stina).

Stina menar att hon tyckte sig ha en god idé som hon var tvungen att testa för att undvika att hamna i samma situation som sina kollegor, som ville men aldrig gjorde. Vi kan läsa hur Thomas och Agnetas reaktion när de såg sin grannes öde (en rullator i villakvarter), ligger nära Stinas. Anledningen till att ta steget till landsbygden, var för båda parter ett medvetet försök att undvika en framtid där man ser sig själv som *den som aldrig levde fullt ut*. Samma influenser som i det relationella tidrummet påverkade Thomas och Agneta återfinns vi här hos Stina och hennes man. Anledningen till valet att flytta, är inte enbart samma dröm om lycka, utan även en liknande rädsla för att *bli som någon* vars val fått ett utfall som kan betraktas som ett misslyckande. Likaså kan vi genom Bauman förstå hur den ångestdrivna självtilldelade uppgiften *att inte bli som någon annan*, blir ett föreställt misslyckande med livsuppgiften av att skapa sig själv. Det blir därmed ett sätt att ta ansvar inför sig själv för sin egen lycka; att testa ut möjligheterna som skall ge visshet om att rätt livsval har gjorts.

Lena uppgav också att hon hade sitt ursprung på landsbygd, men att hon i tjugooårsåldern åkte utomlands och därefter flyttade till storstan för att arbeta. I följande citat fortsätter hon med att berätta varför hon bestämde sig för att bli landsbygdsföretagare:

L: [...]Och så hade jag köpt ett hus här ute i (ohörbart) som sommarhus. Så var jag och handlade här på den här lanthandeln, och han skulle sälja. Så då så satte det igång ”nej, nu skiter jag på detta”. Så jag sa upp mig och köpte lanthandeln istället. [...] Jag har kommit på att jag är nog en sån här 15 års periodare liksom, så att (skrattar). Var 15e år måste jag byta verksamhet. För att då har det stått stilla för länge. Nämen jag tror jag har nåt sånt i mig (Intervju med Lena).

Att både Lena och Stina berättar att de har rötter i landsbygd, och att detta framkommer utan att jag frågat dem därom, går att läsa som att de anser det vara en intressant del av deras person och historia att ta upp. Att såsom Relph uttrycker det, vara fäst vid platsen så att det är ett autentiskt hem, verkar dock inte nödvändigtvis vara fallet fullt ut. Den landsbygd de säger sig ha rötter i, ligger i bådas fall i andra delar av Sverige. Stina är uppvuxen i storstad och Lena har också bott i städer under många år. Kanske är detta uttalande ett sätt att göra anspråk på platsen som sin egen. Lena talar dock om att hon gör saker i perioder om femton år, något hon menar sig insett om sig själv.

Thomas Hylland Eriksen (2004) skriver om hur vi människor tar oss an livet i samtiden:

Det ”händer otroligt mycket hela tiden”, men allt som allt står det stilla i en rasande fart. I arbetslivet talas det om flexibilitet och ”out sourcing”, och guldlockans långsamma tid och trofasta hållning är förbi. I den privata sfären har det i många miljöer blivit relativt odramatiskt att byta ut sin äkta hälft med oregelbundna mellanrum: Man bygger inte längre upp något genom ett långt liv där man mognar och går igenom olika livsfaser, utan börjar om på nytt, på bar backe, flera gånger under livets lopp. I en sådan situation blir det svårt att komma vidare. Det blir *back to square one* istället för uppflyttning på nästa nivå. (2004, s.114).

Att livet skall förnyas och bytas ut, hör enligt Hylland Eriksen till vår samtid. Han skriver på samma tema om hur ungdomars osäkra identitet får dem att konsumera mer, eftersom reklamen ofta riktas mot dem och deras osäkerhet med sig själva och sin identitet. Samma reklam får det som föreställs som vuxet eller som åldrande, att sopas bort som ointressant. Hylland Eriksen drar den slutsatsen att dagens vuxna strävar efter att bevara sin ungdom och ett ungdomligt sätt, och att detta får till följd att även vuxna människor som borde vara säkra på sig själva, blir osäkra på sin identitet. ”[Ty] ju snabbare ett samhälle förändras, desto mindre är de gamlas

erfarenheter och livsvisdom värda. Därför uppstår det i ett samhälle av vår typ ett kraftigt tryck på vuxna människor att agera som om de vore unga- öppna, up-to-date, flexibla och anpassningsbara. De måste omskapa sig själva om och om igen, ty ingenting är längre fast” (Hylland Eriksen, 2004, s. 115). Den migration till landsbygd som vi ser att stadsmänniskor beundrar, samtidigt som den som stannar kvar på sin barndoms landsbygd förstås som någon som misslyckats, får med Hylland Eriksens ord en förklaring. Stadsmänniskan lever i det tempo och närmare de intryck, konsumtionstillfällen och den rörliga arbetsmarknad som enligt Hylland Eriksen får människor att undra om de hittat rätt och om det kanske finns någonting som är bättre. Landsbygdens långsamma tempo och begränsade valmöjligheter kan då tänkas som en plats mer tillåtande en trygg identitet. Att det på landsbygden finns barn som vill arbeta med traktorer blir svårare att betrakta som sorgligt. Och forskningsresultat som tilldelar människor egenskaper baserat på mätning av en viss typ av intelligens bör återigen ifrågasättas som en objektiv sanning att förhålla sig till. Om en trygg identitet kan tolkas som enfald, vad innebär det för en högutbildad och högpresterande persons förståelse av sig själv? Den blick som drar stränga gränser mellan kunskap och icke kunskap blir i någon mån, i och med sitt görande, samtidigt blind inför sig själv och de villkor den lever efter. En migration som uttrycks som ett sökande efter lycka, men som samtidigt visar tecken på att vara ångestdriven vid tanken på ålderdomen, behöver inte nödvändigtvis tolkas som ett fullt ut medvetet val. Den migrerande företagaren kan därigenom förstås som en *konsument av platser och positioner*. Thomas uttalande ovan (se sid. 38), om en stress i det långsamma tempot, vittnar implicit om en önskan att konsumera upplevelser i vardagen. Stillaståendet och den långsamma lunken verkar kräva en viss trygghet med att tiden går.

11.3 Kapitelsammanfattning

Mellan de företagare som deltagit i studien fanns gott om både likheter och skillnader, men ett tydligt särskiljande drag mellan de inflyttade och de infödda, var att de inflyttade verkade se sitt företag på landsbygden som ett sätt att satsa på den egna lyckan då man fruktade att någon gång ångra sig om man stannade i staden och fortsatte sitt liv där. De infödda verkade mer benägna att anpassa sig efter vad omständigheterna bjöd. Att vara rotad i en plats kan förstås som att livet på platsen blir mer självklart, och existentiella frågor inte behöver tvinga en på flykt. Vad som kan påverka livsval för de som är rotade i platsen, verkar hellre vara rädslan för auktoriteter långt borta, som har en allt för tydlig roll som myndighetsutövare för att man ska känna sig välkommen att be om hjälp. Skillnader mellan migranter och bofasta kan i detta

avseende förstås som att olika krafter påverkar människan beroende av hennes historia. För Jonas och Elias som kom från regionen var företagandet ingenting som förväntades förändra livet. För Elias var det ett rimligt sätt att försörja sig, och Jonas testade nya idéer samtidigt med lantbruket, men släppte dem snabbt om de inte fungerade. Den säsongsbundna marknaden verkar också ställa till med större problem för den inflyttade än för den infödde företagaren.

11.4 Avslutande kommentarer till kapitel 7.4, relaterat till Covid-19

Under Coronakrisen 2020 har människor världen över blivit uppmanade och beordrade att undvika sociala kontakter. Konsumtionsmöjligheter har begränsats olika världen över, genom att delar av handeln i samhället stängts ned. Nämnas kan exempelvis det hamstringsbeteende bland Sveriges befolkning som utlöstes när Folkhälsomyndigheten betecknade risken för ”allmän spridning i landet” som ” hög” (Forskning.se, 2020b). Svenskar som allmänt brukar sägas beskriva sig själva som ”lagom” i både tyckande och görande, verkar ha reagerat med panik på myndigheternas bestämning av hotet för allmänheten. Trots att myndigheterna manade till lugn, tog vissa varor slut på butikernas hyllor. Idén om den trygga, lugna nationella identiteten verkade, åtminstone för en kort stund, utmanas av panik. Samtidigt ansågs svenskarnas tilltro till myndigheter, expertkunskap och forskning ha föranlett den mjukare linje Sverige valt jämfört med det ”starka ledarskap” som efterfrågats i andra länder (Forskning.se, 2020c). Hur den fulla bilden ser ut; om och hur pandemin på något vis påverkat människors självbild och förhållande till omvärlden på lång sikt är det i skrivande stund, för tidigt att säga någonting om.

12. Sammanfattande diskussion och tillämpbarhet

Frågan om vad som är kunskap, och vem som bestämmer vad kunskap är, har genomsyrat hela analysen, eftersom denna fråga står i direkt relation till det offentliga narrativet om landsbygd. En av forskningsfrågorna jag ställde, handlade om vilka gränser som befäster landsbygden och var de produceras. Om än det finns definitioner av olika typer av landsbygd som exempelvis vad Kommunkommittén benämnde ”avlägsen” och ”mycket avlägsen”, så verkar upplevda gränser även produceras som förståelser och upplevelser hos individer. En gräns beskrivs som en blick utifrån, som får landsbygden att bli sedd som en plats som inte kan och som inte vill. Blicken som upplevs producera denna gräns, har tillskrivits både staden och den ”institutionaliserade” kunskapen vid akademierna, och har uttalats som en gräns som får till följd att människor på landsbygden upplever sig traumatiserade.

Nykomlingar på landsbygden måste bevisa sina sanna avsikter för att få komma in i den gemenskap som beskrivits som speciell för landsbygden. Säsongerna drar gränser kring landsbygden som marknad, då sommaren verkar öppna landsbygden mot omvärlden, medan vinterhalvåret verkar fungera som avskärmande för platsen. En stor del av året är det väldigt ont om kunder och informanterna menar att det är vad som får många nyinflyttade företagare att ge upp och flytta igen. Informanterna vittnar även om en blick på landsbygd som utmålar dess kunskaper, konstobjekt och till och med dess invånares förmågor som mindre värda än stadens.

Den rumsliga situationen påverkas samtidigt i form av låg tillgänglighet på grund av exempelvis de uteblivna satsningar på kollektivtrafik och infrastruktur som blivit följden av en alltför låg efterfrågan. De fysiska avstånden reproducerar sig själva, när tillgång och efterfrågan hjälps åt att låsa marknaden, då kunder och företagare får sämre tillgång till varandra. Detta vill man från politiskt håll avhjälpa genom att digitalisera företagen. Digitaliseringen kan vara en god hjälp, samtidigt som det också uppfattas försvårande för delar av det lokala näringslivet. Inte minst den globala e-handeln som blivit tillgänglig för privatpersoner i och med uppkoppling och digitalisering, skapar en hård konkurrens för många lokala företagare.

Hur landsbygden relaterar till olika temporala begrepp, och hur dess företagare påverkas av idéer om tid, blev tydligt i materialet genom de förutsättningar för handel som redan nämnts som bestämda av säsongerna. Dess skiftningar verkar ha en starkare påverkan på de inflyttade än de infödda. Detta kan eventuellt knytas samman med huruvida man var rotad i platsen och välkomnats in i den sociala värmen. Hur man ger av sin tid, menar informanterna fungerar annorlunda på landsbygden än i staden. Kunden på landsbygden beskrivs som mer än

en kund, då man inte bara upplever att man säljer sin tid utan även utbyter tid med varandra för att odla den sociala gemenskapen och stärka landsbygdens relevans som plats. Stadens anonyma förhållanden mellan kunder och försäljare, relateras till en steril social miljö, där tiden enbart säljs för pengar, men sällan ges och tas emot av intresse för den andre.

När informanterna relaterar till det temporala, så handlar det ofta om värderingar. Det moderna kopplas till en sjukdom som angripit den privata kroppen och den delade jorden samtidigt. Traditionella kunskaper och möjligheten att försörja sig lokalt betraktas av både inflyttad och infödd, som ett botemedel. Landsbygden som plats för dessa kunskaper och möjligheter, förvandlar den, enligt informanterna till en plats för framtiden. Det finns alltså en idé om att landsbygden kan vinna som plats för verksamhetsutövning. Dock finns tecken på att inflyttade kan ha svårt att till fullo göra sig till en del av platsen, eftersom de i någon omfattning fortfarande håller stadens tempo för det normala. Vidare finns en uppfattning om att det moderna bestulit dagens mänsklighet på dess arvsrätt i form av kunskaper som byggts upp över generationer.

Vad gäller frågor om identitet och jag-bild kopplat till företagande och landsbygd, så har vi kunnat konstatera hur inflyttade landsbygdsbor ofta har en starkare uppfattning av jaget som går i linje med tankar som har rötterna i upplysningstidens idéer om frihet. De infödda landsbygdsborna har en jag-bild som verkar anpassa sig till yttre förhållanden för att få en dräglig tillvaro. De betraktar sig själva som realister, som skapar sin ordning genom att anpassa sig till omgivningen, medan den inflyttade förändrar sin omgivning i och med en upplevd press av att skapa sig själv. Flytten till landsbygden blir ett sätt att bekräfta jaget som lyckat, genom att vara en sån som *gör* istället för att vara en sån som *blir* eller bara *pratar*. Något som ytterligare stödjer detta påstående är att en flytt och ett företagande till någon del verkar vara ångestdrivet.

Att vända synen på *vad landsbygden är*, är inget litet projekt. Om en politisk ambition är att få landsbygden att växa, så behöver det fastslås att marknaden och digitaliseringen inte kan lösa problemet till fullo. Förslaget att subventionera akademikers bosättning och arbete på landet kan vara gott, men ytterligare subventioner är nödvändiga om inställningen till landsbygden och livet där skall förändras i samhället i stort. Idén om landsbygd som en eftersatt plats, är nyttig att förstå som historiskt skapad och förankrad genom hur staden befäster sin hegemoni när stadens institutioner, marknader och idéer bestämmer både vad som är kunskap och vad som är livskvalitet. Dock bör det vara möjligt att minska avstånden, inte endast mellan landsbygd och stad, utan också mellan stad och landsbygd: Coronapandemin har satt ljus på de arbetstillfällena som finns på landsbygden. Att de uteslutande skall gå till importerad arbetskraft

när landsbygden lider socialt och servicemässigt, bör därför ses över. Om statlig subventionering kan skapas även till fördel för landsbygdens och städernas arbetslösa ungdom, så att dessa också kan ta del av landsbygdens och lantbrukets arbetstillfällen, så skulle avståndet mellan stadsbo och landsbygd få tillfälle att förändras. Detta ger möjligheter att öka förståelsen mellan stad och landsbygd och därigenom möjligtvis öka landsbygdens attraktionskraft. Det skulle även på sikt kunna bereda en mer verklighetstrogen bild av landsbygden, vilket kan tänkas gynna de stadsbor som väljer att flytta till landsbygd för att driva företag. Att detta kan göras också genom direkta satsningar på näringslivet behöver inte uteslutas, men eftersom landsbygdens marknad för närvarande i många avseenden är låst, bland annat genom de gränser jag visat på ovan, som exempelvis de säsonger som öppnar och stänger gränsen till landsbygden som tillgänglig plats, krävs fler initiativ från statligt håll. Eftersom boende på landsbygden vittnar om att digitaliseringen inte går att lita på som enväldig lösning på företagens svårigheter med avstånd till kunder, är en rimlig slutsats att avståndet till landsbygden behöver överbryggas även genom investeringar i kollektivtrafik och infrastruktur.

Att belysa också landsbygdens kunskaper bör göras om vi vill öka dess attraktionskraft. Att ge utrymme i det offentliga, exempelvis genom kampanjer och berättelser, för att se till vad landsbygden *kan* och *vet*, bör övervägas. Ökade förståelser för landsbygdens kunskaper är av värde även för förhållandet mellan landsbygd och akademi. Samarbeten dem emellan bör kunna utvecklas och utbyggas för det allmännas bästa. Det bör alltså investeras i forskning på landsbygdens kunskaper och de krafter och kompetenser som redan finns på plats. Sådana investeringar skulle innebära möjligheter att skapa förtroende också hos landsbygdens invånare för akademien, så att klyftan dem emellan kan överbryggas och förståelse, intresse och utbyte sinsemellan kan utvecklas.

Det finns också ett starkt behov av att från såväl allmänhetens, som politiskt håll se landsbygden som ett val också hos den som vuxit upp på platsen. Landsbygden behöver inte enbart berikas av personer med akademisk examen, varför också andra samhällsbärande yrken som upprätthålls av personer som valt landsbygden utan examen, borde kunna premieras.

Vidare bör ett statligt engagemang i att närvara på landsbygd kunna motarbeta fördomar mot auktoriteter som ohjälpsamma. De statliga myndigheterna är huvudsakligen lokaliserade till städerna, vilket tycks påverka landsbygdens förtroende för dem. Den gemenskap och det samarbete som upplevs mellan kommunalanställda och invånare på landsbygden, kan ses som ett incitament för statliga myndigheter att närma sig den genom att synliggöra och tillgängliggöra sig för dess invånare och bjuda in till dialog.

I arbetet med att få landsbygden att växa befolkningsmässigt och ekonomiskt, är det viktigt att ha med sig hur de som i nuläget flyttar till landsbygden föreställer sig platsen kontra hur den upplevs i verkligheten. Marknadens begränsningar måste adresseras, som tidigare påpekats, inte enbart genom en tilltro till digitalisering, utan genom att även erkänna platsens relevans och arbeta med den. Eftersom stora delar av landsbygdens näringsliv är beroende av turism, måste ytterligare undersökningar av möjligheter till att underlätta för försörjning under lågsäsong göras. Om man önskar att Sveriges landsbygd skall leva och växa befolkningsmässigt, bör också de delar av drömmar och förhoppningar som lockar människor dit undersökas och förstås. När den lokala befolkningen inte utgör tillräckligt intresse och köpkraft, blir kollektivtrafiken som förbinder landsbygd och städer, återigen värd att omvärderas och sättas i ett större sammanhang. Med en pålitlig och regelbunden kollektivtrafik, bör näringslivet ha bättre chanser att överleva även under vinterhalvåret.

13. Referenser

Tryckta källor

- Agnidakis, P. (2013). *Rätten till platsen - Tillhörighet och samhörighet i två lokala industrisamhällen under omvandling*. Höör. Brutus Östlings Bokförlag Symposion.
- Bauman, Z. (2002). *Det individualiserade samhället*. Göteborg. Daidalos.
- Berglund-Lake, H. (2001). *Livet äger rum*. Uppsala. Skrifter från Etnologiska avdelningen Uppsala universitet.
- Bjerke, L. & Mellander, C. (2017). Moving home again? Never! The locational choices of graduates in Sweden. *The Annals of Regional Science*. 59(3), 707-729.
- Bremer, S. (2011). Med kroppen in i berättarrummet - om närvaro och etik. I K. Gunnemark. (red). *Etnografiska hållplatser - Om metodprocesser och reflexivitet*. Lund. Studentlitteratur. 195-215.
- Conquergood, D. (2002). Performance studies - Interventions and radical research. *The Drama Review*. 46(2), 145-156.
- Dalen, M. (2015). *Intervju som metod*. (2.uppl.). Malmö. Gleerups.
- Davies, A.C. (2008). *Reflexive ethnography: A guide to researching selves and others*. New York. Routledge.
- de la Hamid, Sibylle. & Trompiz, Guz. (2020, 24 mars). France eyes 'shadow army' of fruit pickers as coronavirus bites. *Reuters*. Hämtad den 16 april 2020 från <https://www.reuters.com/article/us-health-coronavirus-france-agriculture/france-eyes-shadow-army-of-fruit-pickers-as-coronavirus-bites-idUSKBN21B1XH>
- European Commission. (2019). *Digital Economy and Society Index Report 2019 - Use of Internet Services*. Hämtad den 19 april 2020 från <https://ec.europa.eu/digital-single-market/en/use-internet>
- Forsberg, A. (2010) *Kamp för bygden – En etnologisk studie av lokalt utvecklingsarbete*. (Doktorsavhandling, Umeå Universitet). Umeå. Print & Media.
- Foucault, M. (1986). Of Other Spaces. *Diacritics*. 16(1), 22-27.
- Frykman, J. & Löfgren, O. (1979). *Den kultiverade människan*. Malmö. Gleerups.
- Frykman, J. & Hansen, K. (2009). *I ohälsans tid*. Stockholm. Carlssons.
- Hammersley, M. & Atkinson, P. (2007). *Ethnography - Principles in practice*. (3., uppl.). London & New York. Routledge.
- Haraway, D.J. (1991). *Simians, Cyborgs, and Women – The Reinvention of Nature*. London. Free Association Books.
- Harvey, D. (2011). *Ojämlighetens nya geografi*. A. Lund Hansen. & M. Wennerhag. (red). Stockholm. Bokförlaget Atlas.
- Hedlund, M. (2017). *Growth and decline in rural Sweden - Geographical distribution of employment and population 1960 - 2010*. (Doktorsavhandling, Umeå Universitet). Umeå UmU printservice.
- Hela Sverige skall leva. (u.å.). *Vi vill ha en landsbygdsolitik för hela Sverige för att hela Sverige*. [Broschyr] hämtad från https://helasverige.se/fileadmin/user_upload/Kansli/Skrifter/landsbygdsprogram_web_liten.pdf 2020-03-05
- Hylland Eriksen, T. (2004). *Rötter och fötter - Identitet i en ombyttid*. Nora. Bokförlaget Nya Doxa.
- Innovationscenter för landsbygden. (u.å.). *Innovativ landsbygd - där idéer blir till verklighet*. [Broschyr]
- Kommunkommittén. (2020). *Starkare kommuner - med kapacitet att klara välfärdsuppdraget: Slutbetänkande*. (SOU 2020:8). Stockholm. Fritzes offentliga publikationer. Hämtad den 10 maj 2020 från <https://www.regeringen.se/rattsliga-dokument/statens-offentliga-utredningar/2020/02/sou-20208/>

Där drömmar möter marknaden – En kulturanalys av idéer om hur landsbygden skall leva

- Landsbygdskommittén. (2006). *Se landsbygden! - Myter, sanningar och framtidsstrategier: Slutbetänkande*. (SOU 2006:101). Stockholm. Fritzes offentliga publikationer. Hämtad den 10 maj 2020 från <https://www.regeringen.se/rattsliga-dokument/statens-offentliga-utredningar/2006/12/sou-2006101/>
- Lefebvre, H. (1991). *The production of space*. Victoria. Blackwell Publishing.
- Merleau-Ponty, M. (1997). *Kroppens fenomenologi*. Göteborg. Daidalos.
- Nilsson, B. (2018). Meanings of 'the local' in a Swedish rural development organization - All of Sweden shall live! *The Journal of Rural and Community Development*. 13(2) 39-56.
- Relph, E. T. (1976). *Place and placelessness*. London. Pion Limited.
- Siddle, D. J. (1992). Urbanisation, population mobility and the evolution of cultural prejudice: Some speculations on the geography of ignorance and the growth of national identity. *Geografiska annaler. Series B. Human Geography*. 74(3). 155-166.
- Sjöbo kommun, Tomelilla kommun & Europeiska regionala utvecklingsfonden. (2019). *Framtidens kollektivtrafik på landsbygden - en förstudie*. [Rapport].
- Sjöholm, C. & Andersson Cederholm E. (2014). Att leva och sälja sin dröm: Livsstilsföretagaren mellan familjeliv, marknad och politisk retorik. *Sociologisk Forskning*. 51(2). 137-156.
- Sjöstedt Landén, A. (2011). Skapandet av ett etnografiskt rum – hur tar forskaren plats i fältet? I K.Gunnemark. (red). *Etnografiska hållplatser – om metodprocesser och reflexivitet*. Lund. Studentlitteratur. 37-57.
- Sparbanken Skåne. (2019). *Skånsk konjunktur*. [Snabbrapport].
- Sternberg, Robert. J. (2018). Theories of intelligence. I. S, Pfeiffer., E. Shaunessy-Dedrick., & M. Foley-Nicpon. (Red). *APA handbook of giftedness and talent*. 145-161.
- Vergunst, P. J. B. (2002). The potentials and limitations of self-reliance and self-sufficiency at the local level: Views from southern Sweden. *Local Environment*. 7(2). 149-161.
- Vetenskapsrådet. (2017). *God forskningssed*. Stockholm.
- Wallström, M. (2018, 22 maj). Professor: Hela Sverige kan inte leva. *LandLantbruk*. Hämtad den 27 februari 2020 från <https://www.landlantbruk.se/politik/professor-hela-sverige-kan-inte-leva/>
- Wollin Elhoar, E. (2014). *Tillhör vi Sveriges framtid? En etnologisk studie av vardag och hållbarhet i norrländsk glesbygd*. (Doktorsavhandling, Stockholms universitet). Stockholm. Universitetsservice US-AB.

Internet

- Forskning.se. (2020a, 14 maj). *Livet efter coronakrisen*. Hämtad den 5 juni 2020 från <https://www.forskning.se/2020/05/14/livet-efter-coronakrisen/>
- Forskning.se. (2020b, 14 april). *Mätningar visar hur väl allmänheten följer rekommendationer*. Hämtad den 4 juni 2020 från <https://www.forskning.se/2020/04/14/matningar-visar-hur-val-allmanheten-foljer-rekommendationer/>
- Forskning.se. (2020c, 8 maj). *Därför skiljer sig svensk ledarskap under krisen* Hämtad den 4 juni 2020 från <https://www.forskning.se/2020/05/08/darfor-skiljer-sig-svenskt-ledarskap-under-coronakrisen/>
- Näringsdepartementet. (2019, 20 december). *Hela landet skall växa när landsbygdspolitiken prioriteras*. *Pressmeddelande*. Hämtad den 21 februari 2020 från <https://www.regeringen.se/pressmeddelanden/2019/12/hela-landet-ska-vaxa-nar-landsbygdspolitiken-prioriteras/>
- Näringsdepartementet. (2018, 12 juli). *Regeringen storsatsar på näringslivet på Sveriges landsbygd*: *Pressmeddelande*. Hämtad den 28 maj 2020 från <https://www.regeringen.se/pressmeddelanden/2018/07/regeringen-storsatsar-pa-naringslivet-pa-sveriges-landsbygd/>
- Svensk ordbok. (2009). *Relativ*. hämtad den 21 maj 2020 från <https://svenska.se/so/?id=42615&ref=xnr295611>

Där drömmar möter marknaden – En kulturanalys av idéer om hur landsbygden skall leva

Tv4Play. (2020). *Se alla säsonger av Mandelmanns Gård*. Hämtad den 15 maj 2020 från <https://www.tv4play.se/program/mandelmanns-gård>

Widell, J. & Holmqvist, T. (2019, 2 februari). Ny forskning: Begåvningsflykt dränerar landsbygden. *SVT Nyheter*. Hämtad den 21 februari 2020 från <https://www.svt.se/nyheter/lokalt/ost/ny-forskning-stadsbor-smartare-an-lantisar>

Intervjuer

Stina (2019-09-17). Intervjuad av Cecilia Lindholm.

Lena (2019-09-18). Intervjuad av Cecilia Lindholm.

Lisa (2019-09-20). Intervjuad av Cecilia Lindholm.

Jonas (2019-09-23). Intervjuad Cecilia Lindholm.

Thomas och Agneta (2019-09-24) Intervjuade av Cecilia Lindholm

Elias (2019-10-08) Intervjuad av Cecilia Lindholm.

Kristina (2019-10-09) Intervjuad av Cecilia Lindholm.

14. Appendix

Översikt informanter

Stina: Kvinna på cirka 40 år. Från storstad. Bott i många större städer, både i Sverige och utomlands. Flyttat till regionen tillsammans med sin man som ursprungligen kommer därifrån. Har en utbildning som civilingenjör och civilekonom. Har tidigare arbetat som anställd. Driver nu ett litet mejeri som tillverkar yoghurt.

Lena: Kvinna på cirka 60 år. Kommer ursprungligen från landsbygd, men har bott i större svenska städer under många år. Har en eftergymnasial utbildning inom bokföreläsning och har varit yrkesverksam inom bland annat bokföreläsning. Har hållit anställningar i chefsposition. Tidigare drivit lanthandel i regionen, sitter nu i styrelsen för ett matevent som hålls årligen i regionen. Har bott ca tio år i regionen.

Lisa: Kvinna på cirka 70 år. Inflyttad från större stad där hon drivit tygaffär. Pendlade länge till sitt hem på landsbygden och har levt flera årtionden i regionen. Är numera pensionerad. Drev tidigare företag som tillverkar linoljeprodukter. Företaget är fortfarande verksamt. Har läst en termin etnologi på 70-, eller 80-talet. Håller ingen akademisk examen.

Jonas: Man på cirka 35 år. Uppvuxen i regionen. Driver lantbruk, men är också verksam med andra typer av tjänster genom sitt företag. Har en far som också är lantbrukare.

Thomas och Agneta: Par i 60-års åldern. Inflyttade från storstad. Thomas har drivit företag med olika typer av verksamheter i staden. Agneta var samtidigt statligt anställd. Paret har tillsammans drivit några olika typer av verksamheter även sedan flytten till regionen där de bott sedan cirka tio år tillbaka.

Elias: Man på cirka 35 år. Uppvuxen i regionen. Har tidigare drivit målarfirma, som numera är avvecklad. Arbetar nu som anställd i en färghandel. Har ingen målarutbildning, har lärt sig yrket genom att tidigare jobba som målare.

Kristina: Kvinna på cirka 40 år. Inflyttad från staden. Driver ett Bed and breakfast i regionen sedan ca 10 år tillbaka. Utbildad grundskolelärare och tidigare jobbat deltid i regionen under tiden hon startade upp sitt B&B tillsammans med sin partner. Driver nu företaget på heltid med restaurang och events under vinterhalvåret.